

Katedra: Katedra českého jazyka a literatury

Studijní program: B7310 Filologie

Studijní obor: Český jazyk a literatura

Petr Kopal, život a dílo
Petr Kopal, life and works

Bakalářská práce: *11-FP-KČL-B-30*

Autor:

Anna POSPÍŠILOVÁ (TICHÁ)

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Eva Koudelková, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
70	0	9	0	18	8

V Liberci dne: 27. 4. 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Anna POSPÍŠILOVÁ**
Osobní číslo: **P09000362**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obor: **Český jazyk a literatura**
Název tématu: **Petr Kopal, život a dílo**
Zadávající katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je vytvoření biografie a bibliografie regionálního spisovatele Liberecka, jehož dílo je v dnešní době váobecném povědomí téměř neznámé. Studentka prostuduje dostupné pramenné materiály a sekundární literaturu a uspořádá autorovu rozsáhlou tvorbu nejen literární, ale také žurnalistickou. Použité metody: heuristika, textová analýza, syntéza.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BAAR, Jindřich Šimon. Poslední povídky, vzpomínky a řeči. Praha: Novina, 1933. 281 s.

DONÁT PELHŘIMOVSKÝ, Jan. Devatero řemeslo... Literární listy. Dlouhý, František. Velké Meziříčí: J. F. Šásek, 1880. s. 21.

KOPAL, Petr. Apoštol trhanů. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1909.

KOPAL, Petr. Autobiografie. K tisku uprav. C. Mourek. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1919. 45 s.

KOPAL, Petr. Do Kartouz: obrazy z truchloher života. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1878.

KOPAL, Petr. Farář z Černodola. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1897.

KOPAL, Petr. Chudý boháč. Dědictví maličkých. Hradec Králové: tisk Ladislava Pospíšila, 1875.

KOPAL, Petr. Miroslavín aneb rozluštění otázky sociální. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1903.

KOPAL, Petr. Mojžíš. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1891.

KOPAL, Petr. Z mého života. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1894.

Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. Redigoval Vladimír Forst. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 2. díl. ISBN 80-200-0345-2.

Petr Kopal. Několik lístků k jeho 75. narozeninám a k jubileu 50letého kněžství. Věn. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Příloha časopisu Čech, č. 203, 1909.

PUTNA, Martin C. Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918. 1. vyd. Praha: TORST, 1998. ISBN 80-7215-059-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Koudelková, Ph.D.

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.

vedoucí katedry

dne 30 -04- 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Petr Kopal, život a dílo
Jméno a příjmení autora: Anna Pospíšilová
Osobní číslo: P09000362

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 27. 4. 2012

Anna Pospíšilová

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Evě Koudelkové, Ph.D., jež se ochotně ujala vedení mé bakalářské práce. Dále děkuji Borkovi Tichému za inspiraci k tématu a poskytnutí velké části pramenů, bez kterých by nebylo možné tuto práci napsat. Zejména však děkuji svému manželovi, bez jehož podpory a pomoci by tento text nikdy nebyl dokončen.

Anotace

Tato práce pojednává o životě a díle Petra Kopala (1834–1917), katolického kněze, prozaika a žurnalisty, redaktora několika úspěšných časopisů a deníku Čech. Tento rodák z Držkova (okres Jablonec nad Nisou) je dnes téměř neznámý, i když ve své době patřil mezi nejvýznamnější představitele kulturního centra na Vyšehradě. Kopalova rozsáhlá tvorba, lokalizovaná do několika regionů (Podkrkonoší a Jičínsko, České středohoří a Praha), se zaměřovala především na sociální problematiku. Bakalářská práce zpracovává všechny dostupné prameny, týkající se této osobnosti.

Klíčová slova: regionální spisovatel – katolický kněz – sociální próza – žurnalista – deník Čech

Annotation

This these is about the life and work of Petr Kopal (1834–1917) who was a catholic priest, prosaist and journalist, editor of several succesful magazines and journal Čech. Today he is an almost forgotten personality. The theses summarises the exesible resources about this once well-known native of Držkov (in Jablonec nad Nisou region). Petr Kopal was one of many catholic writers whose cultural centre was Vyšehrad. His extensive works focuss on social problems and reach out to several areas (Podkrkonoší a Jičínsko, České středohoří a Praha).

Key words: regional writer – catholic priest – social prose – journalist – journal Čech

Annotation

Diese Arbeit behandelt das Leben und Werk von Petr Kopal (1834–1917), der ein katholischer Geistliche, Prosaiker und Journalist, Redakteur von einigen erfolgreichen Zeitschriften und des Tagblattes Čech war, und der heutzutage eine fast unbekannte Persönlichkeit ist. Die Bakkalaureatsarbeit bearbeitet verfügbare Quellen über diesen jemals bekannten Landsmann aus Držkov (Kreis Jablonec nad Nisou). Petr Kopal gehört zu den katholischen Schriftstellern, derer Kulturzentrum Vyšehrad (die Prager Hochburg) war. Das umfangreiche Schaffen von Petr Kopal ist auf die Sozialproblematik gerichtet und berührt mehrere Regionen (Podkrkonoší und Jičínsko, České středohoří und Praha).

Schlüsselwörter: Regionalschriftsteller – katholischer Priester – Sozialprosa – Journalist – Tageszeitung „Čech“

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Petr Kopal.....	12
2.1. Dětství.....	12
2.2. Studia v Jičíně.....	14
2.3. Začátky kněžské kariéry.....	14
2.4. Spory s německými farníky.....	15
2.5. Literární začátky.....	17
2.6. Na Vyšehradě.....	18
2.7. Úspěšný přelom století.....	19
2.8. Přátelství a korespondence s Jindřichem Šimonem Baarem.....	20
2.9. Životní jubileum.....	21
2.10. Konec života.....	23
2.11. Rozporuplnost Kopalovy osoby.....	24
2.12. Literatura o Petru Kopalovi.....	25
3. Čech.....	27
3.1. Předchůdci katolických novin.....	27
3.2. Začátky Čecha.....	28
3.3. Kopal v čele listu.....	29
4. Vyšehrad jako sídlo katolické kultury.....	32
4.1. Okruh vyšehradských spisovatelů.....	32
4.1.1. Václav Štulc (1814–1887).....	33
4.1.2. František Pravda (1817–1904) a jeho současníci.....	33
4.1.3. Generace Petra Kopala.....	34
4.1.4. Jindřich Šimon Baar (1869–1925).....	35
5. Přehled díla Petra Kopala.....	36
5.1. Inspirace krajem mládí – Podkrkonoší a Jičínsko.....	36
5.1.1. Do Kartouz.....	37
5.1.1.1. Matčina kletba.....	37
5.1.1.2. Memoary (sic) kocoura.....	38
5.1.2. Farář z Černodola.....	40
5.1.3. Apoštol trhanů.....	42

5.2. Odraz Českého středohoří.....	44
5.2.1. Chudý boháč.....	44
5.2.2. Sebevrazi.....	46
5.2.3. Apostati.....	47
5.2.3.1. Srdce matky.....	48
5.2.3.2. Pryč od Říma.....	49
5.2.3.3. Pryč od Boha.....	50
5.2.4. Miroslavín aneb rozluštění otázky sociální.....	51
5.3. Díla odehrávající se v Praze.....	52
5.3.1. Mojžíš.....	52
5.3.2. Z města do vsi.....	54
5.3.3. Pražské obrázky.....	55
5.3.4. Služka.....	56
5.4. Hodnocení Kopalova díla na základě analýzy textů.....	57
6. Závěr.....	59
7. Přehled díla Petra Kopala.....	61
7.1. Romány a povídky.....	61
7.2. Životopisné knihy.....	61
7.3. Překlad z francouzštiny.....	61
7.4. Sbírkky kázání.....	61
7.5. Drobné prózy.....	62
7.6. Kalendáře.....	62
7.7. Periodika.....	62
8. Použitá literatura.....	63
8.1. Prameny.....	63
8.2. Sekundární literatura.....	64
9. Seznam příloh.....	65
10. Přílohy.....	66

1. Úvod

Petra Kopala znám od dětství z útržkovitých rodinných vyprávění. Málokdo však o něm věděl něco bližšího než to, že byl kněz a že se díky svému literárnímu úsilí dostal na Vyšehrad, kde je také pohřben. Rodina pokládala Petra Kopala za významného člověka, který v životě dosáhl úspěchu a poměrně vysokého postavení. V roce 2007 zmizela z vyšehradského hřbitova náhrobní deska s Kopalovým jménem a zřejmě právě tato událost podnítila některé rodinné příslušníky k aktivnímu zájmu o jeho život. Když jsem pak uvažovala o tématu své bakalářské práce, napadl mě logicky právě on, i když nastudování pramenů nebylo snadné, zejména proto, že většina jeho knih již dnes není běžně k dispozici a dostupné jsou pouze k prezenčnímu vypůjčení v Národní knihovně.

Držkovský rodák Petr Kopal (1834–1917), katolický kněz, ve své době známý spisovatel a žurnalista, se začal literární tvorbě věnovat až před čtyřicátým rokem svého života, přesto je téměř nemožné zachytit jeho veškeré literární dílo v úplnosti. Povídky a romány vydané knižně čítají k třicítce titulů; úvah, kázání, fejetonů a úvodníků uveřejněných v novinách a časopisech je na tisíce. Petr Kopal čerpal ze svých životních zážitků, ale také ze studia cizojazyčné literatury – zejména povídky překládal z francouzštiny a němčiny a vydal i překlad francouzské knihy o Johance z Arku. Přestože osobnost Petra Kopala byla známá nejen v katolických kruzích, brzy po své smrti upadl v naprosté zapomnění. Stejný osud však postihl téměř všechny jeho spolupracovníky nebo předchůdce, na které Kopal zjevně navazoval.

Proto má bakalářská práce pojednává nejen o životě a díle Petra Kopala, ale lehce se dotýká i těchto autorů, aby čtenáři pomohla přiblížit specifické literární prostředí, z něhož Kopal vycházel a které mělo výrazný vliv na jeho tvorbu. Cílem této práce je kompletní zpracování dostupných životopisných údajů, představení tvorby a pokus o interpretaci jeho beletristických literárních počinů. Bakalářská práce se opírá o shromážděné prameny a nepříliš rozsáhlou sekundární literaturu. Životopisná část čerpá zejména z autorových autobiografických děl, v nichž nacházíme nejpodrobněji zpracované životopisné údaje. Jako problém se však jeví nepřesná datace a hlavně jednostranný pohled na konfliktní události v Kopalově životě (mám na mysli dnes již nevysvětlitelné soudní řízení a spory s některými literárně a veřejně činnými duchovními), kde se autor staví do pozitivního světla a své oponenty líčí jako nepřátele.

Zásadní část bakalářské práce se věnuje beletristickým počínům, vydaným knižně ještě za autorova života. Jde o romány a povídky se sociální tematikou, zasazené často do míst, v nichž působil. Kópala zřejmě nelze považovat za typického regionálního spisovatele; díky svému kněžskému povolání byl totiž poměrně často povoláván na různá místa, často od sebe vzdálená desítky kilometrů, takže jeho život není spjat s jedním konkrétním regionem. Oblasti objevující se v jeho tvorbě jsou: podhůří Krkonoš a Jičínsko, jež společně považuji za jednu z oblastí jeho inspirace, dále České středohoří a Praha. Práce se zabývá tím, jakým způsobem se region promítá do konkrétního díla (většinou jde o typické sociální problémy spjaté s touto oblastí). Kromě tohoto tématu se práce zaměřuje na to, zda Kopal reflektoval svůj život v tvorbě a jakým způsobem se inspirace vlastními zážitky projevila. Text se také dotýká problému schematičnosti, již Kopalovi vytýká Martin C. Putna, jediný odborník zabývající se dnes tvorbou tohoto autora. V příslušné části bakalářské práce vycházím zejména z pramenů a opírám se o vlastní interpretaci.

V závěru práce shrnuji nejdůležitější poznatky získané během studia Kopalovy biografie a bibliografie a pokusím se odpovědět na otázku, proč je dnes Petr Kopal zapomenutou osobností.

2. Petr Kopal

2.1. Dětství

Katolický kněz a spisovatel Petr Kopal se narodil 2. července 1834 v Držkově čp. 76, v chalupě zvané „u Hřebenářů“, jako první z osmi dětí manželů Petra a Anny Kopalových. Otec se živil pekařstvím, krupařstvím, skupováním příze a najímáním několika polí. Petr Kopal na svého otce vzpomíná rozporuplně až negativně. V knize *Z mého života* píše: *Byl pravý typ horala, tvrdý, nezlomný jako žula a přece na obrátku zase měkký jako máslo. Slze míval vždy na krajíčku. Jinou horší vlastnost měl: prchlivost, kterouž prý zdědil po babičce. (...) Z šesti (bratrů – pozn. A. P.) musil otec obětovati se na vojnu. Odvedli jej pro jeho zdravou siláckou postavu k dělostřelectvu. Vykoupivšímu se po sedmi letech z vojny zbylo z otcovského podílu všeho všudy 200 zl. (...) Tu jeho vojnu já musel trpce odpykati. Z vojny totiž přinesl si velkou porci vojenského „kaprálování“, jež obyčejně pozůstávalo v bití. A jinou mnohem horší věc: zálibu v němčině. Co se mne namučil německým otčenášem! (...) Krutým býval můj otec – odpusť mu to Bůh, ale na moji dětskou povahu měl účinek přímo neblahý. Cítil jsem to bezprávi již jako čtyřleté dítě, že jsem byl bit za to, že nemohl jsem se naučiti „Vater unser“. Já na modlitbu takovou zanevřel. Bití činilo mne záduchčivým. Jinou, ve výchově velmi neblahou vlastnost měl otec, že trestával pro nic za nic, jen když měl zlost. (...) Když jej zlost přešla, býval jako máslo. Staral se chudšas a dřel ve dne v noci na svoji rodinu, avšak jeho hlavním vychovatelským pravidlem bylo: přísnost.¹* Konfliktní vztah s otcem poznamenal i Kopalovu tvorbu, častokrát se v jeho povídkách a fejetonech setkáváme s tvrdými, přísnými muži, kteří nemají cit a slitování se svými manželkami a dětmi.

Na matku Annu Kopalovou, roz. Knopovou, vzpomínal podstatně jinak. *Byly to dva extrémy. Otec příliš přísný, matka zase přílišná dobračka, jež pro mne často trpívala. Co mne však k matce s láskou připoutalo, bylo její periodické bolení hlavy, čili migréna. Od svého manželství, jak se stala matkou, měla děsné bolesti v hlavě. Někdy se nám najednou zvrátila, klečela u modlení a omdlela a záchvaty ty nemálo působily na moji povahu. Od nejtělejšího mládí pohlížel jsem na ni jako na trpitelku. (...) Nemohl jsem za to, že jsem na otce pohlížel pokaždé s jakousi bázni, často i hrůzou, na matku ale vždy s útrpnou láskou, snažící se jí čímkoliv se zavděčiti, k umírnění její*

¹ KOPAL, P., *Z mého života*, s. 5–7.

*bolesti přispěti.*² Také vztah k matce poznamenal tvorbu Petra Kopala – hrdinkami často bývají ženy, které snáší útisk ze strany mužů, popř. celé společnosti.

Oba rodiče byli hudebně založení, praktikující katolíci, otec zpíval při nedělních mších a matka si zpívala zbožné písně doma při práci.³

První vzpomínka na dětství je děsivá: Když byly Petrovi tři roky, nechali ho rodiče doma samotného s mladším bratrem Honzíčkem, kterému nebyl ani rok. Honzíček si hrál s loučí a najednou mu začala hořet košilka na zádech. Když se rodiče vrátili, nemohli už nic dělat. Honzíček po strašných bolestech zemřel.

Brzy po nástupu do místní dvoutřídky se Petr naučil číst a psát. Čtení ho bavilo, a tak předčítal dědečkovi z tehdy v lidovém prostředí oblíbené četby – kalendářů. Vzpomínky na ně pak měly vliv při formování jeho životního povolání. Jako školák už také musel doma pomáhat příst len.

Otec dal Petra vyučit hře na housle a na flétnu. Ukázalo se, že má hudební nadání, takže už jako desetiletý hrával druhé housle při muzikách. Kopal k tomu vtipně poznamenal: ... *valných obtíží mi to nečinilo, protože tanečnickům na tonině (sic) mnoho nezáleželo.*⁴ Otec se pak rozmyšlel, zda má dát syna na studie nebo na konzervatoř. A protože bránou vědění byla němčina, musel Petr ve svých deseti letech na „handl“.

První zkušenost s německým prostředím nabyt ve Vrkoslavicích u Jablonce nad Nisou. Bydlel v domě u kaple u starých výměnkářů, kteří vychovávali své osiřelé vnouče. Vnuk na oplátku odešel ke Kopalovým do Držkova. Petr chodil do školy do Kokonína a v neděli do kostela do Jablonce. Na handlu se ze začátku neměl špatně, ale stýskalo se mu. Časem se výměnkáři dozvěděli, že jejich vnuk musí spát na slámě (jak bylo v Čechách zvykem), a tak Petrovi vzali postel. Petr toto příkoří neunesl, utekl domů a do Vrkoslavic se už nevrátil.⁵

Brzy poté následovala druhá zkušenost. Otec Petra odvezl do Smržovky k panu učiteli na místní škole. Jídlo i pobyt mu platil, a protože pan učitel ještě děti neměl, přijal Petra jako svého syna. Dokonce ho brával zpívat a hrát na pohřby. Po půl roce uměl Kopal dobře německy a odešel na rok do Železného Brodu, kde se připravoval u místního faráře Zimy na přijetí do školy v Jičíně.⁶

2 KOPAL, P., *Z mého života*, s. 8, 9.

3 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 9, 10.

4 Ibidem, s. 10.

5 Ibidem, s. 11, 12.

6 KOPAL, P., *Z mého života*, s. 33–35

2.2. Studia v Jičíně

V září roku 1847 odjel do Jičína na gymnázium. Na svá studentská léta nevzpomínal příliš dobře v knize *Z mého života* (1894), která nese podtitul *Rodičům, kteří mně syny své dají na studie a nechťí býti v nadějích svých zklamáni*. Zde popsal své profesory, spolužáky, četbu a byt, ve kterém bydlel. Protože rodiče neměli moc peněz, našli Petrovi co nejlevnější bydlení. Byla to malá, vlhká místnost blízko hospody, kde bydlelo čtyři až šest studentů. Protože tam byl neustálý hluk, nebylo možné se po večerech věnovat učení, a tak se chlapci učili ráno (pokud ovšem vstali). Navíc studenti často v takovém prostředí stonali a Petr, který byl od dětství náchylný k nemocem, odnesl první rok studia téměř neustálou zimnicí. Výběr dobrého bytu pak Kopal považoval za jednu z hlavních věcí, které zaručují zdárné dokončení školy. V uvedené knize vzpomínal také na to, jak rychle odpadl od víry, a to ze dvou důvodů – byl daleko od rodičů, a tak ho nikdo nenutil modlit se, a k tomu se ve škole šířil deismus, odmítání katolictví a upadání morálky (studentům se trpělo chození do hospod), čehož se Petr snadno chytil. Ani na školního katechetu nevzpomínal příliš dobře. Trochu rozporně pak působí fakt, že po ukončení studia na gymnáziu šel do kněžského semináře.

V době Kopalova pobytu na gymnáziu probíhala reforma školství, která v prvních letech způsobila chaos na školách. Žáci se museli každý rok učit podle jiných učebnic, učitelé sami si s novým pojetím nevěděli moc rady a navíc často ze škol z politických důvodů odcházeli zkušené profesory a místo nich vyučovali lidé bez potřebného vzdělání a zkušeností. Tak například psal o profesoru zoologie, jenž nevěděl o předmětu o nic víc než žáci sami.⁷ Nicméně Petr Kopal i přes všechny překážky zdárně gymnázium ukončil. Od složení maturity se sice nechal odradit (*Maturitě se podrobilo jen několik spolužáků, kteří nechtěli jíti do semináře.*⁸), ale jinak měl během celého studia poměrně dobré výsledky, jednou dokonce získal i vyznamenání.

2.3. Začátky kněžské kariéry

V roce 1855 šel Kopal do semináře v Hradci Králové. Nedobrovolně. Otec mu totiž nechtěl platit výdaje za maturitu, kterou si mnozí Petrovi spolužáci přeložili na září a skládali ji v Praze. Proč Kopal seminář dostudoval, vysvětlil velmi stručně v *Autobiografii*: *Věřil jsem v Boha, ale ne v Krista, ne v církev; šel jsem se srdcem*

⁷ KOPAL, P., *Z mého života*, s. 40.

⁸ KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 22.

rozervaným. Avšak nevěra moje byla jen povrchní. Na dně srdce držela víra zbožné matky; tisícové upomínky na nábožné čtení v domě dědečka nedaly víře zahynouti a byla v semináři znovu vzkříšena.⁹ V semináři se začal zajímat o slovanské a románské jazyky (francouzštinu, italštinu) a o angličtinu. Během své žurnalistické praxe znalosti cizích jazyků využil, často překládal články z francouzštiny a němčiny a v roce 1910 vydal překlad francouzské knihy o Johance z Arku.

25. července 1859 byl vysvěcen na kněze a jeho první cesta vedla do Jablonce nad Jizerou. Tam zůstal jako kaplan jen tři měsíce, protože byl poslán jako kooperátor do věznice v Kartouzích u Jičína, kde se začal zabývat žurnalistikou a odkud později čerpal náměty pro svou beletristickou činnost. Kromě toho studoval apologetiku (obhajobu křesťanství) a lingvistiku. Dále se seznamoval s díly českých katolických autorů.¹⁰ Jindřich Šimon Baar, Kopalův osobní přítel, dodává: *Když byl v Kartouzích a musil zpovídati a vyučovati vězně polské a rusínské – naučil se i jejich řeči. Sedm let působil na této „poslední stanici“ lidské. Sedm let sbíral dojmy, nahlížel do srdcí mezi nešťastnými z nejnešťastnějších. Poznal, že příležitost dělá nejen zloděje, ale i lupiče a vrahy. Poznatky ty zkrystalisovaly se v něm později ve tvar dvou hlavně povídek: „Do Kartouz“ a „Matčina kletba“.*¹¹

Po sedmi letech, r. 1866, byl přeložen do Bohdanče u Pardubic, kde působil jako kaplan. Zde Kopal napsal několik článků, které mu ubraly z jím neuvedeného důvodu mezi kleriky na popularitě. *Z roztrpčení napsal jsem do Národních Listů několik článků: „Barbora Ubryková a kaplan“, jež v kněžství způsobily rozruch.*¹² Následně ještě sloužil opět jako kaplan v Církvici u Kutné Hory.

2.4. Spory s německými farníky

Z neznámých důvodů se stal v roce 1871 farářem v Kozlech u Bíliny. Není totiž obvyklé, aby kněží opouštěli svou diecézi – Kozly spadaly pod litoměřickou diecézi, přitom Kopal do té doby působil v diecézi královéhradecké. V Kozlech se dostal do sporů s německým obyvatelstvem – místní zástupce faráře mezi lidmi šířil, že Kopal neumí německy.¹³ Tuto pomluvu Kopal dle vlastních slov rozptýlil hned svým prvním německým kázáním. Petr Kopal se zde začal naplno věnovat žurnalistice, spolupracoval s katolickým deníkem Čech a vydával v něm od r. 1872 *Kulturní listy* pod

9 KOPAL, P. *Autobiografie*, s. 23.

10 Ibidem, s. 24.

11 BAAR, J. Š. *Poslední povídky, vzpomínky a řeči*, s. 108.

12 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 26, 27.

13 Ibidem, s. 27.

pseudonymem Petr Kopřiva. *Kulturní listy* se staly velmi oblíbenými.¹⁴ Ve vzpomínkách na Petra Kopala, které vyšly v Čechovi po jeho smrti, se píše: ... *byl zanesen jako farář na německou faru v Kozlích u Bíliny r. 1870–1881. Farnost ta čítala pouze 900 duší, k níž náleželo nemnoho polí, a výnos měla skrovný, jenž daleko nevystačoval na živobytí a k uplácení dluhů se zařízením hospodářství. Nejsa s to dluhů obyčejným způsobem se zbaviti, jal se přemýšleti o mimořádném výdělku, a nouze naučila jej housti, pohnula jej ku spisování. Tím způsobem vyšel r. 1872 v „Čechu“ jeho první „Kulturní list“, jenž měl po více než 30 let státi se jeho specialitou.*¹⁵

Kopal vzpomínal na dobu „v Němcích“ dobře, protože dostával jako farář vyšší plat a také mohl publikovat v Čechovi. Ale přesto se dovídáme z *Lexikonu české literatury*, že na udání byl r. 1873 dvakrát povolán do Mostu před soud. Po první obžalobě byl propuštěn, při druhém procesu byl odsouzen na dva měsíce těžkého žaláře, ale trest mu byl císařem prominut.¹⁶ Jak a co se stalo, že se Kopal ocitl před soudem, a to dokonce dvakrát, není úplně jasné, protože soudní záznamy jsou už ztracené. Sám Petr Kopal k tomu řekl: *Již v letech sedmdesátých byl českým kněžím ve zněmčeném území ztrpčován všemožně život, hlavně studenty. Stalo se tak i mně. Byv dvakráte postaven před porotou v Mostě, byl jsem v důsledcích květnových zákonů nucen podati demisi, a proto neváháme tvrditi, že zvláštní osud mne uvedl na místo, jež jsem si od počátku přál – v čelo katolického listu.*¹⁷ Že se zřejmě jednalo o rozsáhlejší a složitější spory, které vedl Kopal s německým obyvatelstvem, nám odhaluje další spisovatelova vzpomínka: *Za svého farářování v Němcích napsal jsem čtyři povídky: „Chudý boháč“ a „Devatero řemeslo a desátá žebrota“ pro „Dědictví maličkých“ a pro feuilletony „Čecha“: „Matčina kletba“ a „Memoary“ (sic), kromě toho delší řadu feuilletonů z Rudo-, či spíše Středohoří, o hospodářských a sociálních poměrech Němců a Čechů, kteréž sice ne tak německého lidu, jako spíše vznikajícího mezi nimi liberalismu se dotýkaly, ale během desítiletého pobytu musily probuditi pozornost Němců a zaujati je proti mně a to tím spíše, když „Biliner Zeitung“ a židovský organ „Brüxer Zeitung“ začaly z mých statí vytrhávati a po svém způsobu proti mně vykořisťovati některé věty. Hlavně však proti sobě poštvál jsem si vídeňskou vládu pro štíplavý, mnou sepsaný souhlas s působením arcibiskupa Ledochowského, jenž mu byl zaslán z litoměřického vikariátu. Tehdy byly na mne uvaleny dva politické procesy pro*

14 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 27.

15 Náš chefredaktor zesnul. *Čech*, 1917, č. 29, s. 2.

16 *Lexikon české literatury. [Díl] 2*, s. 843.

17 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 31.

kázání, týkající se velikého krachu r. 1873. Při prvním jsem byl osvobozen, při druhém ale odsouzen na dva měsíce žaláře. Trest tento milostí císařskou byl mi sice prominut, avšak byrokracie i potom ještě užila proti mně paragrafu o politických následcích a tlačila na mé odstranění z německého území.¹⁸ Podle rodinného vyprávění prý probíhalo setkání P. Kopala a císaře takto: Se svým odsouzením se nemínil smířit, protože se necítil vinen. Podal žádost o audienci u císaře Františka Josefa I. do Vídně. Strýc vylíčil císaři svůj prohřešek a zřejmě i vyjádřil lítost. Císař mu při audienci tykal a hovořil německy. Ptal se: „A víc nic jsi nespáchal? Tak ti zbytek trestu odpouštím.“ Tak se také stalo.¹⁹

2.5. Literární začátky

Po této události začaly vycházet Kopalovy povídky a romány. Jako první vyšla povídka *Chudý boháč* (1875), o rok později její pokračování *Bedřiškov* (obě v periodiku *Dědictví maličkových*, které bylo vydáváno v Hradci Králové a zaměřovalo se na literaturu pro děti a mládež) a v roce 1877 román *Do Kartouz*, který už vyšel knižně v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně, jež byla spojena s deníkem *Čech*. Zde později vyšly všechny Kopalovy práce.²⁰

Na podzim r. 1877 si vyžádal Kopal kanovník Mikuláš Karlach na Vyšehrad jako redaktora katolického týdeníku (od r. 1878 deníku) *Čech*. Kopal kromě redigování založil svůj *Kalendář pro mrtvé a živé duše*, který byl jakousi sbírkou kázání, úvah nad biblickými úryvky, katolickou naukou, každodenním životem praktikujícího katolíka a nad dějinami církve. Ovšem v létě 1878 se Petr Kopal vrátil na svou faru do Kozlů, zřejmě proto, že jeho zásluhou byl *Čech* až moc kritický a nejen vláda, ale i církev začala tento deník považovat za kontroverzní. *Razance jeho novinářského pera, s nímž pranýřoval neradostné a nesvobodné postavení církve v Rakousku, však vyděsila konzistoř natolik, že jej poslala zpět „do Němec“.*²¹

Petr Kopal k tomu dodal: *Musím též loyálně dodat, že „Čech“ tehdy mou vinou častěji přestřeloval a že tím bezpochyby upadl v nelibost nejen u vlády, ale i u těch hodnostářů, jejichž žurnálem byla „Bohemie“.* Nevím proto, odkud to přišlo, že mi bylo dáno na vybranou, buďto fary se vzdáti, anebo nazpět na faru v Němcích se navrátiti. *Nemaje existence pojištěné, navrátil jsem se asi po deseti měsících do Němec na faru,*

18 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 36, 37.

19 Pisemný přepis vzpomínek s názvem *Náš prastrýc Petr Kopal a císař František Josef I.*

20 *Lexikon české literatury. [Díl] 2*, s. 843

21 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 187.

*kdež jsem byl od svých oveček mrazivě přijat. Ovečky – německé – arci vším právem horšily se na mne, že jsem je mohl pro redakci českého katolického listu opustiti. Proto též dřívější upřímný poměr mezi mnou a ovečkami více se nevrátil.*²²

Petr Kopal nicméně stále tvořil dál, věnoval se hlavně beletrii. V letech 1878–1879 vycházela próza pro mládež *Devatero řemeslo a desátá žebrota* (opět v *Dědictví maličkých*), roku 1879 vyšly knižně *Memoary* (sic) *kocoura*, 1880 povídka *Kalmuk, neboli kabát z cukků*.²³

2.6. Na Vyšehradě

Až v roce 1882 se mohl Petr Kopal definitivně přestěhovat na Vyšehrad, kde dostal místo vikaristy. Není bez zajímavosti, že se tak stalo díky Václavu Beneši Třebízskému, kterému vyšehradský probošt Václav Štulc nabízel stejné místo už v r. 1879. Třebízský však nabídku odmítl, snad proto, že se již tehdy nechtěl příliš vázat katolickou dogmatikou. Ke konci života totiž sympatizoval s husitstvím a přispíval do antiklerikálních Národních listů.²⁴

Pro Petra Kopala znamenalo nové zaměstnání značné pracovní nasazení – vyučování náboženství ve škole, duchovní správu (sloužení mše svaté a další povinnosti kněze) a hlavně šéfredigování Čecha, jemuž se v této funkci věnoval od příchodu na Vyšehrad až asi do roku 1914 (viz kapitola 3. Čech).

Na dobu nástupu v čelo katolického listu vzpomínal jako na náročné období, jež však považoval jako smysluplnou službu lidem. Ze zmínek v *Autobiografii* se dozvídáme, jak vypadal jeho běžný den: *Ráno jsem byl v chrámu a dopoledne ve škole, odpoledne zase v chrámu, na to běželo se do redakce. (...) Málokdo dovede posouditi činnost tak zvaného šéfredaktora (sic) katolického denníku (sic), jež pozůstává v tom: psáti skoro denně úvodníky, časem i několik feuilletonů týdně, vybírat z německých, často i francouzských listů apologetické drobnosti, psáti polemické lokálky. Úvodníků a feuilletonů napsal jsem do tisíců. Uváží-li se ještě, že jsem jako vikarista na Vyšehradě musil konati služby kaplanské a katechetské v pěti třídách, musí se každý znalec diviti, kde jsem k tomu nabral času. Pracoval jsem, jak se říká, do úmoru, pracoval ve dne v noci.*²⁵

22 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 30.

23 *Lexikon české literatury. [Díl] 2*, s. 843.

24 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 180.

25 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 37, 38.

V *Autobiografii* také Kopal uvádí, že jeho plat byl 700 zlatých měsíčně a k tomu dostal byt.²⁶ Díky vyšehradským matrikám, které jsou od roku 2011 volně přístupné na internetu, víme, že Kopal bydlel na Vyšehradě v domě č. 69.²⁷

V době, kdy se definitivně usadil na Vyšehradě, bylo Kopalovi už čtyřicet osm let a takto vytížený pracoval do svých šedesáti let, kdy přestal učit náboženství a bylo mu dovoleno zanechat i kaplanské služby. Od 90. let 19. století se pak plně věnoval literatuře a stále vedl Čecha a další listy, které založil od svého příchodu na Vyšehrad. Za dobu jeho plného pracovního vytížení vyšly knižně pouze tři romány: *Samovrazi* (1883), *Mojžiš* (1891) a *První křesťané v Římě* (1891). Zato v tomto období založil a redigoval apologetický časopis *Obrana víry* (1884–1893, r. 1893 převzal list jezuita František Žák) a časopis *Vychovatel* (1885–1890). Kromě toho se věnoval vydávání kalendářů *Poutník* (1882) a *Vlastenecký poutník* (1883–84).²⁸

2.7. Úspěšný přelom století

V devadesátých letech, kdy odešel do kněžské penze (ale neopustil žurnalistiku), se vrátil k psaní románů. Roku 1897 vyšel *Farář z Černodola*, 1898 *Z města do vsi*. *Z milostpaní panímámou*, 1900 *Pražské obrázky*, 1900–1901 *Apostati* (označení pro odpadlíky od katolické církve), 1902 *Sebevražednice*, 1903 *Defraudant a Miroslavín, aneb Rozluštění otázky sociální*.²⁹

Kromě toho založil roku 1894 časopisy *Kříž* a *Maria*. Kopal totiž nebyl stále spokojený s dosahem svých časopisů, a tak tato periodika vznikla jako lidový list, který by byl dostupný pro co nejširší okruh čtenářů jak tematicky (cílem bylo pobavit a poučit čtenáře), tak cenou (jedno číslo stálo 2 haléře, neboli podle dřívější měny 1 krejcar). *Kříž* a *Maria* byl ve skutečnosti jeden týdeník, *Kříž* vycházel každý druhý a čtvrtý čtvrtek v měsíci, *Maria* každý první a třetí. Tyto časopisy se skutečně staly velice populárními, dosáhly mnohadesetitisícových nákladů³⁰, na letácích z roku 1900 se uvádí počet přes 100 000 odběratelů, a vycházely až do roku 1942. Petr Kopal tyto listy redigoval a přispíval do nich obrázky ze života, které buď převyprávěl z jiných jazyků (francouzštiny, němčiny), nebo byl jejich přímým autorem.

26 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 43.

27 *Matrika farnosti kostela farnosti sv. Petr a Pavla na Vyšehradě VYŠ Z7*, str. 274.

28 *Lexikon české literatury: [Díl] 2*, s. 843.

29 *Ibidem*, s. 843.

30 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 188.

V devadesátých letech umožnil svým neteřím Marii, Hedvice a Anně studovat v Praze. Bydlely u něj na Vyšehradě. Kromě nich podporoval (finančně) na studiích i své synovce.

Z rodinného vyprávění máme zachyceno druhé setkání Petra Kopala s císařem Františkem Josefem I. V roce 1901 se konala při příležitosti císařovy návštěvy audience ve Španělském sálu na Pražském hradě, které se zúčastnil i Petr Kopal. Císař prý za Kopalem sám přišel, protože mu připadal povědomý, a krátce s ním pohovořil o jejich setkání před třiceti lety.³¹

2.8. Přátelství a korespondence s Jindřichem Šimonem Baarem

Někdy v devadesátých letech zřejmě začalo také Baarovo přátelství s Kopalem. Baar ve svých vzpomínkách napsal, že jako student kněžského semináře měl v roce 1889 možnost jít na nešpory na Vyšehrad. Tam se mu splnil sen – uviděl na vlastní oči Petra Kopala.³² Díky několika dochovaným dopisům Petra Kopala Baarovi víme něco málo o „zákulisi“ Čecha, tiskárny a Svatováclavské záložny, které byly propojené. Díky nim také víme, že Baar zřejmě Kopala žádal, aby mohl působit jako spisovatel na Vyšehradě. To bylo roku 1901. V dopise z 12. listopadu 1901 Kopal napsal: *Vyrozuměl jsem, že byste se rád do Prahy dostal. (...) Toužíte po něčem, co neznáte, a nebo znáte jen částečně. Já zase na prospěchu vašem si přeji, abyste si pobyl ještě několik let na čerstvém ovzduší venkovském, abyste svá mladá kněžská léta strávil na venkově. Kněžím mladým ovzduší pražské nesvědčí, stávají se z nich pesimisti.* Po několika letech Kopal změnil názor a v dopise z 5. dubna 1908 Baara do Prahy opravdu zval, dokonce mu zařídil místo v redakci Čecha. To už však Baar odmítl.

Kopal v dopisech několikrát velmi srdečně pozdravoval Baarovu maminku a vzpomíná zároveň na svou. *Když jsem spatřil vaši matinku, zalily se mi oči...* (dopis z 12. ledna 1901) Anna Kopalová totiž žila poslední léta u svého syna na Vyšehradě, zemřela tam v roce 1900 a je pohřbena na vyšehradském hřbitově. I Baar se o Anně Kopalové zmínil ve svých vzpomínkách. Jak vyplývá z poznámky v Čechovi z roku 1904, dožil na Vyšehradě i Kopalův otec.³³

Z dopisů je také zřejmé, že Jindřich Šimon Baar pomáhal Kopalovi připravit k vydání jeho sebrané spisy, k jejichž prvnímu svazku (vyšel v roce 1902) připojil svůj

31 Přepis vzpomínek s názvem *Náš prastrýc Petr Kopal*.

32 BAAR, J. Š., *Poslední povídky, vzpomínky a řeči*, s. 111.

33 KOPAL, P., *Tajemství vysokého věku. Čech*, 1904, č. 196, s. 2.

úvod plný obdivu k osobě i dílu Petra Kopala. Kopala vydání jeho spisů velmi potěšilo, protože byly čtenáři dobře přijaty, ale zároveň se Baarovi svěřil, že se bojí, aby mu sláva nestoupila do hlavy. Navíc přiznal, že ví o svých nedostacích, a proto se obával toho, jak budou přijata další díla, která byla teprve připravována k vydání. Kopal později Baarovi napsal: *Čtu vždycky s obdivem Vaše práce a slova Vaše razí si cestu do duše našeho lidu, za co Vám též vroucí vzdávám díky. Prosím zůstaňte adoptivním otcem mých dětí, kdyby mne Bůh měl z tohoto světa záhy odvolati.* (Dopis z 9. ledna 1903.) Jak z kontextu dopisu vyplývá, svými dítky měl Kopal na mysli vlastní dílo.

V souvislosti s Baarovým jménem nás napadá otázka, jaký vztah měl Kopal ke katolické moderně. Přínejmenším konfliktní. Na jedné straně je Baarem obdivován, na druhé straně mu bylo vyčítáno, že do katolické moderny sám nevstoupil, za což ho Nový život nazval „prodejnou děvkou“.³⁴ Kopal si totiž nebyl jistý, co lze od moderny očekávat, bál se, aby se z ní nestala organizace, která by nezůstala u svých původních ideálů a naopak by ještě víc podnítila sváry mezi církví a společností, popř. mezi skupinami v církvi samotné.

2.9. Životní jubileum

V roce 1909 slavil P. Petr Kopal 75. narozeniny a zároveň 50. výročí kněžského svěcení. K tomuto výročí byla vydána brožurka *Petr Kopal. Několik lístků k jeho 75. narozeninám a k jubileu 50letého kněžství*. Obsahuje zmíněný Baarův text, kterým uvedl Kopalovy sebrané spisy, a článek prof. Emila Žáka *K 75. narozeninám Petra Kopala*. Kopal byl v úvodu této brožury označen jako *nestor naší katolické žurnalistiky, výtečný povídkář a spisovatel český, knížecí arcibiskupský konsist. rada, vikarista na Král. Vyšehradě, chef-redaktor (sic) „Čecha“ atd.*³⁵

Texty, které obsahuje brožurka k výročí, jsou plné obdivu, úcty a chvály, a pokud přiznávají nějaké nedostatky, zejména v literární tvorbě, je ihned je zas omlouvají. *A činy jeho královské nejsou malé a není jich málo. (...) Kopal je spisovatelem rozeným – „poeta natus“, a byl jím i když nespisoval. Pozorovatelský jeho talent sbíral a v duši ukládal množství látky, dojmů, detailů – z nichž potom jako z pokladu – bral a dával... S ohromným fondem zkušeností, se zralým úsudkem a širokým rozhledem přišel na arenu (sic) veřejnosti, a proto hned, jakmile vstoupil – zvítězil. (...) Leč nemohu zamlčeti, že se některým jeho pracím vytýká horečný kvap, chvatný spěch, který hraničí*

34 KOPAL, P. Poděkování. *Čech*, 1904, č. 224, s. 2.

35 *Petr Kopal. Několik lístků k jeho 75. narozeninám a k jubileu 50letého kněžství*, s. 3.

někde až s povrchností a zběžností. Než ten kámen zvednete a hodíte, vzpomeňte si, že si Kopal – konaje povinnosti vikaristy a katechety – často musil času pro své práce přímo ukrádati. – Stál zde častokráte jako jediný spolehlivý pracovník, – rukopis ještě neoschlý pod pérem brali mu sazeči – neměl klidu a času potřebného. Pravidelně jako stroj musil pracovati. Nesměl čekat na myšlenku a náladu. Za všech okolností – stůj co stůj – sedati musil a psát.³⁶

Tak i Emil Žák charakterizoval Kopala: *Zahleďte se v Kopalovu výraznou tvář, již rozlévá se stále svěží, zdravá červeň, pohleďte na jeho hustý, jako hedvábí krásný a stále vzhůru se pnoucí bílý vlas, pozorujte jeho přímou postavu, kterou nezdolala mnohaletá práce spisovatelská a žurnalistická, a jestli měli jste kdy příležitost dostati se s naším jubilárem v rozhovor a obdivovati jeho vzácnou čilost myslí, všestranný rozhled, stálý zájem nejen o události dne, ale i nové proudy literární a vědecké, živou paměť a přímo nenasytnou chuť k práci, řeknete: Šťastné, vzácné stáří!³⁷*

Zřejmě k tomuto výročí dostal Kopal papežský řád Pro ecclesia et pontifice (Pro církve a papeže, označované též jako čestný kříž), udělovaný kněžím a laikům za zvláštní zásluhy. V katalogu kléru je však toto vyznamenání u Kopalova jména uváděno až od r. 1910.³⁸ Dnes se však už nedozvíme, za jaké zásluhy mu bylo uděleno.

V období let 1904–1908 nevydal Kopal žádné své dílo knižně. Plně se věnoval žurnalistické činnosti, k Čechovi, Kříži a Marii totiž přibyla v roce 1902 Obrana víry křesťanské, kterou ale redigoval jen do r. 1908.³⁹

Před oslavami svého životního výročí na několik týdnů těžce onemocněl, trpěl revmatickými bolestmi kříže, ale když bolest trochu polevila, psal doma v posteli články do Čecha nebo Kříže. Nakonec se zase vrátil do redakce.⁴⁰

Kopal se v *Autobiografii*⁴¹ zmínil o tom, že na vlastní náklady založil studentský konvikt v Praze, ale bohužel se nepodařilo konvikt udržet při životě. Často si na to stěžoval i v Čechovi.⁴² Tímto podnikem chtěl pomoci studentům při studiích v novém místě a překonat odloučení od rodiny tak, aby se dobře učili a nechodili stále po zábavách.

36 Petr Kopal. *Několik lístků k jeho 75. narozeninám a k jubileu 50letého kněžství*, s. 6, 9.

37 *Ibidem*, s. 12.

38 TICHÝ, B. P. Petr Kopal-Kopřiva (1834–1917). In *Fontes Nissae*. Sv. XI/2010, s. 235.

39 *Lexikon české literatury. [Díl] 2*, s. 843.

40 Petr Kopal. *Několik lístků k jeho 75. narozeninám a k jubileu 50letého kněžství*, s. 12.

41 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 46.

42 Petr Kopal. *Věstník katolického duchovenstva*, 1917, roč. 12, č. 10, s. 149.

2.10. Konec života

Roku 1909 začalo jeho poslední období vydávání beletrie. V tomto roce vyšel *Darwinista* a část trojdílného románu *Apoštol trhanů*, který dokončil o rok později. V roce 1911 vyšly romány *Služka* a *Z cest života*. Tím končí výčet děl, která vyšla za Kopalova života.

Poslední fejetony v Čechu podepsané značkou K. jsou z roku 1913. Podle vzpomínek spolupracovníků v Čechovi přestal Kopal pracovat asi tři roky před svou smrtí. Špatně totiž chodil, i když se snažil bolesti nohou překonávat a lidé ho často viděli na procházce po Vyšehradě. Navíc přestával vidět, čtení a psaní ho unavovalo. Poslední zimu svého života už ani nechodil ven. Nicméně stále mu výborně sloužila paměť, ztrácel ji teprve až týden před smrtí. 29. ledna 1917 přijal poslední pomazání a 30. ledna zemřel. *Dědoušek náš pak usínal, až usnul na věky.*⁴³

Nekrolog, který vyšel v Čechovi 31. ledna na úvodní straně, byl plný chvály jeho života a vyzdvihování zásluh na poli české katolické žurnalistiky. ... *Petr Kopal. Jedno z nejpobulárnějších jmen českého světa, miláček katolíků, úctyhodný ze seniorů českého kléru, pilný a neumdlévající pracovník na roli Páně, dobré, zlaté srdce. Odešel z tohoto slzavého údolí do lepších světů muž, jehož jméno nerozlučně spojeno zůstane s tiskem katolickým v novodobém jeho vývoji, první a nejpřednější katolický novinář, jenž k tomuto poslání svému neobyčejnými dary ducha byl takořka praedestinován a celou svou ohnivou povahou a přece zase potřebným klidem nad jiné uschnpěn. Zemřel muž ideální, zjev v naší době dosti vzácný, nehonil se po titulech a uznání, netoužil po bohatství. Kde jest poklad váš, tam bude i srdce vaše – jeho poklad byl ve víře zbožnými rodiči vštípené, v lásce k odstrkované a ponižované mateři Církví, k národu svému českému, jeho jazyku, právu a životu ...*⁴⁴ Ale i z tohoto nekrologu vyplývá, že ne vše bylo tak ideální, jak se může zdát. *Katolický novinář neměl nikdy růžemi vystlanou dráhu a na výkonnost jeho kladeny vždy v porovnání s jinými listy požadavky mimořádné. O tom ostatním raději pomlčme.*⁴⁵

1. února 1917 v 10 hodin dopoledne se konal slavnostní pohřeb v chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Čech přinesl celý seznam církevních hodnostářů, kteří se pohřbu zúčastnili. V Čechu se také píše: *Po exekviích (pohřebních obřadech – pozn. A.P.) nesena rakev ke hrobu, který jest po severní straně chrámové vedle pomníku Purkyňova.*

43 Náš chefredaktor zesnul. *Čech*, 1917, č. 29, s. 2.

44 Chefredaktor Petr Kopal †. *Čech*, 1917, č. 29, s. 1.

45 Ibidem, s. 1.

*Tam byla pohřbena milovaná matka zesnulého a v jejím hrobě přál si odpočinouti její syn. Stalo se po přání jeho.*⁴⁶

Kopalův hrob se na Vyšehradě stále ještě nachází, na plánu hřbitova jej nalezneme pod číslem 1. Posledních několik let však kryje původní pomník s Kopalovým jménem deska s jiným jménem (hrob je v současnosti pronajat a stále se do něj pohřbívá), původní nápis je tedy skrytý pod ní (viz příloha).

2.11. Rozporuplnost Kopalovy osoby

Po pohřbu se ještě v průběhu února objevilo v Čechovi několik článků, které většinou obdivně vyprávěly o životních osudech Petra Kopala. Kromě toho ale také vyšel 11. února 1917 nepodepsaný článek ve Věstníku katolického duchovenstva (Věstník měl podtitul Církevně-politický a zájmový orgán katolického kleru (sic) v zemích koruny České). Ten už tak oslavný není, dokonce se zdá, jako by si někdo s Kopalem chtěl vyřídit účty alespoň posmrtně, i když neupírá Kopalovi zásluhy na Čechovi, Kříži a Marii, a dokonce chválí jeho fejetony. Pak ale dodává: *Kopal totiž v nich (fejetonech – doplnila A. P.) často napadal různé osoby, což s intencemi katolického denníku stálo v přímém odporu a knězi – pisateli se musilo právem zazlívati. Někdy to sice byly jeho osobní spory, ale častěji dal se k takovému útočnému článku snadno popuditi a zjednati – tahal kaštiny za jiné z ohně a pak se bouře přivalila na jeho hlavu, mezitím co praví vinníci kryli se v ústraní.*⁴⁷

Kromě toho uvádí, že Kopal měl spory se Zemskou jednotou duchovenstva (jejímž členem byl zřejmě i autor článku) a škodil její práci. Píše o jakémsi katolickém listu (podle Kopalovy *Autobiografie* jde zřejmě o deník Pozor⁴⁸), který Jednota založila s očekáváním úspěšného přijetí (slibovala si, že list bude vydělávat, protože několik tisíc předplatitelů se zavázalo odebírat list minimálně po tři roky). *U jistých činitelů povstal z tohoto nového listu strach a ubohý Kopal zase byl vyhlédnut za hrobaře, aby tento mnohoslibný podnik zmařil. A Kopal se činil tak, že přinesl tehdy v oběť všechnu svou popularitu. Tento podnik na nesmírnou škodu katolické věci v Čechách byl násilím ubit, a Zemská jednota brzy na to rozpuštěna. A tato dvě fakta snížila Kopalovi mezi kněžstvem všechny sympatie a lásku, kterou si u něho po léta svým perem vydobyl, na jistý stupeň chladu.*⁴⁹

⁴⁶ Čech, 2. února 1917, č. 31, s. 11.

⁴⁷ Petr Kopal. *Věstník katolického duchovenstva*, 1917, roč. 12, č. 10, s. 149.

⁴⁸ KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 25.

⁴⁹ Petr Kopal. *Věstník katolického duchovenstva*, 1917, roč. 12, č. 10, s. 149.

Článek končí vysvětlením, že veřejná činnost Kopalova musí být podrobena kritice, pořekadlo „o mrtvých jen dobré“ se prý vztahuje pouze na soukromý život. Vyčítá Kopalovi nestálost v názorech, které hájil. *Jeho chybou osudnou bylo, že neměl pevných zásad; dal se snadno přemluvíti dnes tak, zítra onak a dle toho psával také své články. A čím starší byl, tím více tato osudná chyba jeho vystupovala do popředí. Scházelo mu to, o čem se říká, že tvoří pevnou a nezvratnou povahu, která sice vše vyslechne, která ale důsledně jde za svým cílem. Jen takové povahy nechávají za sebou rovnou, vyoranou a dobře vzdělanou brázdou života, která imponuje každému.*⁵⁰

Jak to ve skutečnosti bylo, se dnes už těžko dozvíme. Leccos však osvětluje posmrtně vydaná *Autobiografie* (1919), kterou Kopal sepsal na konci svého života na žádost přítele Cyrila Mourka. Kopal si přál, aby *Autobiografii* nezveřejňovali, dokud nezemře, protože v ní odhaluje svůj soukromý život a kriticky hodnotí některé události, které se týkaly jeho známých a spolupracovníků (např. bankrot Svatováclavské záložny, ze kterého jmenovitě obviňuje známé kněze). Podle ní a podle článků v Čechovi se Kopalův obraz mění. Z jeho textů nabývá čtenář dojem, že si celý život stál za svými názory, i když se třeba neshodovaly s názory jeho nadřízených a jiných literárně činných kněží. Některé své činy ovšem s odstupem času hodnotil kriticky, jako například své žurnalistické počátky. Každopádně se snažil žít tak, aby se za své činy nemusel stydět ani po smrti. *Jest sláva, která jest hanbou před Bohem, a opačně hanba, jež na onom světě je slávou.*⁵¹

2.12. Literatura o Petru Kopalovi

Po vydání *Autobiografie* a její recenze v Naší vědě však najdeme o P. Petru Kopalovi jen několik málo zmínek. Jako první jmenujme *Kroniku městyse Držkova III.*, která byla sepsána v roce 1926. V ní se nachází ručně psaný zápis o spisovateli a vlastenci Petru Kopřivovi.⁵² Jako další následuje krátký životopis a přehled Kopalových nejznámějších knih v Besedě z roku 1941, obrázkovém čtrnáctideníku Českého ráje a Podkrkonoší, v rámci cyklu Literární místopis Semilska.⁵³ Ovšem tento text obsahuje chybnou informaci o působišti Petra Kopala (místo Jablonec nad Jizerou uvádí Jablonec nad Nisou). O Petru Kopalovi vyšel článek i v době totality, text je ovšem tendenční a obsahuje typická jazyková klišé (název *Buřič v sutaně*). Článek je

50 Petr Kopal. *Věstník katolického duchovenstva*, 1917, roč. 12, č. 10, s. 149.

51 KOPAL, P., Poděkování. *Čech*, 1904, č. 224, s. 2.

52 *Kronika městyse Držkova III.*, 1926.

53 LUKÁŠ, L. Literární místopis Semilska. *Beseda*, roč. 2., č. 3., s. 45.

nalepen na zadní straně Kopalova obrazu, který je ve vlastnictví rodiny. Bohužel nevíme, ve kterých novinách a kdy vyšel, zřejmě to však bude severočeský deník Průboj nebo jiné regionální (pravděpodobně teplické) periodikum. Další text o Petru Kopalovi najdeme až v *Lexikonu české literatury* z roku 1993, kde má své samostatné heslo a podrobný přehled jeho díla a recenzí o něm. Rozsáhlejší a přínosný text se nachází v díle Martina C. Putny *Česká katolická literatura 1848–1918* z roku 1998. Kratičkou poznámku o P. Kopalovi lze najít v knize *Lidová kultura severních Čech* manželů Scheybalových (Kopal podle ní nedovolil obyvatelům Držkova, aby předvedli své pašijové hry v Národním divadle, přestože byli do Prahy roku 1891 pozváni F. A. Šubrtem.⁵⁴).

Nicméně jméno Petra Kopala zůstalo živé alespoň v kruhu rodiny, která se o jeho život a dílo začala od roku 2006 soustavněji zajímat. V roce 2009 vyšel k výročí 175 let narození a 150 let kněžského svěcení článek o Petru Kopalovi v časopisu IKD (Informace královéhradecké diecéze) a následně v Teologických textech. Zatím poslední, informačně a obsahově rozsáhlejší, je článek ve sborníku *Fontes Nissae* z roku 2010.

54 SCHEYBAL, J. V.; SCHEYBALOVÁ, J., *Lidová kultura severních Čech*, s. 97, 98.

3. Čech

Život i dílo Petra Kopala jsou těsně spojeny s katolickým deníkem Čech, do kterého přispíval od roku 1972 a kde o deset let později dostal místo redaktora. Právě díky Čechovi se stal Petr Kopal známý nejen mezi katolíky, ale i mezi širší veřejností.

3.1. Předchůdci katolických novin

Čech byl založen na konci 60. let 19. století jako politický katolický týdeník. V souvislosti s označením politický katolický týdeník je nutné se zde alespoň velmi krátce zmínit o tiskové činnosti katolických věřících v druhé polovině 19. století. Během první poloviny tohoto století totiž bylo samozřejmostí, že mezi obrozenci zaujímal významné místo kněžství. Po roce 1848 však došlo k pomalému rozkolu mezi církví a národem (jak píše M. C. Putna, církev bojovala za svobodu národa, ale představy ostatních svobod, které různé společenské skupiny vyžadovaly, se lišily⁵⁵). Rok 1848 přinesl mimo jiné i *svobodu společnosti od samozřejmě úcty vůči církvi, a tedy i svobodu k veřejným proticírkevním projevům a aktivitám*.⁵⁶ Tak se dostala církev do opozice a postupně cítila potřebu prezentovat se ve svých vlastních listech a spolcích.

Významnou osobností byl Václav Štulc, který roku 1847 založil katolický týdeník Blahověst. Ten měl sloužit k prosazování jednoty národa a církve. Objevily se v něm tradiční náboženské žánry (kázání, hagiografie – životopisy svatých, epizody z církevních dějin), ale také zprávy o dění ve společnosti. Po roce 1849 však zprávy ze společnosti zmizely a v letech 1849–1952 se stal Blahověst polemickým listem, proto byl v roce 1852 zakázán. Roku 1855 byl obnoven, ale už jen jako dvouměsíčník, který se věnoval pouze církevním tématům.⁵⁷

V 60. letech zkusil Štulc znovu vydávat katolické noviny. Byl to polemický deník Pozor (1861–1863), který vystupoval proti státu a Štulc byl za to odsouzen na dva měsíce vězení.⁵⁸ Je to onen deník, z jehož zničení byl obviňován Petr Kopal. *Do toho jsem z Kartouz poslal na poměry tehdejší přímo paličský článek: „Nouze o duchovenstvo a nouze v duchovenstvu“, jenž v kruzích hierarchie vzbudil velkou nelibost a zasadil bezděčně „Pozoru“ smrtelnou ránu, kterou brzy na to Schmerling*

55 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 146.

56 Ibidem, s. 157.

57 Ibidem, s. 162–169.

58 Ibidem, s. 168.

internováním Štulce u sv. Jiří dokonal. „Pozor“ zanikl. Právě tímto zánikem v duchovenstvu rostlo přání po listu novém.⁵⁹

3.2. Začátky Čecha

Jak Kopal uvedl, Čech vznikl v bytě pana Kmocha na Karlově náměstí, kam chodilo na oběd několik pražských kaplanů. První číslo vyšlo v roce 1969 a jeho redaktorem byl kaplan Jan Drozd. Drozdovo jméno je pak spojeno s dalšími vyšehradskými podniky. *Drozd byl nadaný, měl vypsaný sloh, (...) vedl týdeník obratně a list vykazoval úspory.*⁶⁰ Nicméně Čech zřejmě nevznikl jen díky pražským kaplanům, svou zásluhu na jeho založení měl i Beneš Metod Kulda a zřejmě i další kněží, kteří byli na vyšší úrovni církevní hierarchie.

Roku 1871 přišel na Vyšehrad kanovník Mikuláš Karlach, který ještě téhož roku založil Cyrilometodějskou knihtiskárnu a roku 1872 Svatováclavskou záložnu.⁶¹ V rámci tiskárny vycházel i týdeník Čech. Počítalo se s tím, že by se z něj mohl stát deník, což se podařilo v roce 1972, a tak by přinášel tiskárně více finančních prostředků. Jenže během 70. let začal Čech stagnovat a tiskárna se topila v dluzích. Karlach se tedy po čtyřech letech od založení ujal vedení a plného vlastnictví knihtiskárny i Čecha⁶², i když oba podniky byly původně založené jako družstvo (členům družstva slíbil vyplatit jejich podíly během tří let).⁶³ *O hodnostáři tom panují sice úsudky různé, to však třeba doznati, že zachránil tiskárnu i „Čecha“.* *Bez něho by oba závody zanikly.*⁶⁴

V roce 1877 přišel do redakce Petr Kopal. Sídlo Čecha, Cyrilometodějské tiskárny i záložny bylo tehdy v Praze v Řetězové ulici č. p. 233,⁶⁵ tam také Kopal bydlel. *Když nynější vyšehradský probošt (dr. Karlach) fakticky stál v čele všech třech katolických podniků, nahlíželo se, že denník „Čech“ vyžaduje novou sílu redaktorskou, jež by se cele mu věnovala.*⁶⁶ Kopal místo přijal, ale dostával tak málo peněz, že se nemohl vzdát místa v Kozlech. V redakci byl navíc odkázán sám na sebe, protože lidé, kteří tam pracovali, se snažili co nejdříve odejít „za lepším“. *„Čech“ býval obsluhován dvěma silami, kteréž při vydávání odpoledním úplně dostačovaly, protože namnoze pracovalo*

59 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 25–26.

60 Ibidem, s. 26.

61 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 185.

62 Ibidem, s. 185.

63 KEJŘOVÁ, V. *Karlach Mikuláš, Dr.* [online].

64 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 28.

65 KEJŘOVÁ, V. *Karlach Mikuláš, Dr.* [online].

66 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 28.

se nůžkami. Síly ty byly jen nahodilé a dočasné, pro katolický denník nezpůsobilé.⁶⁷ List měl objem většího půlarchu, co tu mohl (novinář – doplnila A. P.) za 2–3 hodiny denní práce podati?⁶⁸ Kopal vzpomínal také na to, jak musel sám denně až do půlnoci překládat telegrafické zprávy z němčiny.

Čech byl politický deník, a protože katolická strana spolupracovala se staročechy, jeho obsah byl podobný jako ve staročeském Pokroku. Čech navíc byl opoziční a často byl konfiskován. Kopal přiznává, že to bylo i jeho vinou.⁶⁹

V roce 1978 byl dr. Karlach donucen vzdát se vedení záložny a přestěhoval sídlo Čecha a tiskárny do Smetanovy ulice (tehdy Ostrovní).⁷⁰

3.3. Kopal v čele listu

V roce 1882 přišel Kopal do Čecha natrvalo. Psal, že začátky byly hodně vyčerpávající. V redakci byli tentokrát tři, Kopal měl list řídit. *V noci jsem přečítal listy, upravoval látku a vůbec staral se, aby list dostal nového ducha. Dosavadní dvě síly naplňovaly list nůžkami.*⁷¹ List tentokrát vycházel už každé ráno a ne až odpoledne.

Téměř současně s Kopalem se objevil v tiskárně faktor Václav Kotrba, kterému roku 1885 Karlach tiskárnu pronajal. Protože Čech byl úzce spojen s tiskárnou, vedl pak Kotrba deník zároveň s Kopalem. ... *bylo to listu k nemalému zisku. List stal se samostatnějším, neodvislejším.*⁷² Přestože tehdy byla tiskárna (i Čech) zadlužená, koncem 80. a začátkem 90. let se tiskárně dařilo natolik, že byla schopná splácet svoje dluhy i deficit Čecha. Roku 1889 Karlach ze zdravotních důvodů celou tiskárnu Kotrbovi prodal.⁷³ V roce 1892 náhle Václav Kotrba zemřel a tiskárnu převzal jeho syn (taktéž) Václav Kotrba. Nový majitel brzy tiskárnu i redakci přestěhoval do Pštrossova domu.⁷⁴

Kopal se snažil stále list zdokonalovat, jako jeho šéfredaktor psal denně úvodníky, každou neděli vycházely pod čarou jeho Kulturní listy – fejeton věnovaný buď aktuální události, která Kopala zaujala, nebo všeobecnějším sociálním problémům (nejčastěji to byly rozvody, manželská nevěra, alkoholismus, vraždy a krádeže). Kromě fejetonů vycházely v této rubrice jeho obrázky ze života měšťáků a kněží. Mnohé z obrázků

67 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 29.

68 Ibidem, s. 34.

69 Ibidem, s. 30–34.

70 Ibidem, s. 33.

71 Ibidem, s. 35.

72 Ibidem, s. 39.

73 KEJŘOVÁ, V. *Karlach Mikuláš, Dr.* [online].

74 KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 35.

vycházely na pokračování, často si všímaly sociálních problémů a měly čtenáře pobavit i morálně poučit. Kulturní listy psal Kopal už od roku 1872 (viz kapitola 2. 4. Spory s německými farníky) a díky nim se stal známý nejen v katolických kruzích. Často v nich totiž reagoval na kulturní a politický život, v nich prezentoval svoje názory. Ty často nebyly ve shodě s názory ostatních novinářů a někdy ani s názory politicky činných duchovních. Rubrika zabírala dolní třetinu úvodní stránky a pokračovala na druhé, někdy i třetí straně.

Ve fejetonech, v nichž se zamýšlel nad aktuální událostí, nešlo Kopalovi o pouhé její zhodnocení, ale i o odhalení jejích příčin. Např. ve fejetonu z 3. ledna 1904 reagoval na vyhoření chicagského divadla, ve kterém bylo asi 2000 diváků. Kopal hořící divadlo přirovnal k hořící babylonské peci, do které lidi láká reklama. *... nastane divá honba na publikum, jež bezděčně připomíná zajatce v Babyloně. Zde neplatí výmluva, že do divadla jde každý dobrovolně. Kdož by neznal pověstnou americkou reklamu, kteréž dovede odolatí jen, jak latináři říkali: „Qui propositi tenax vir“ – muž, jenž musí též provést, co si jednou umíní.*⁷⁵ Jako příčinu požáru uvedl ziskuchtivost, protože divadlo ještě nebylo dostavěno, a přesto se v něm už hrálo, jen aby podnikatel nepřišel o zisk. Fejeton končil úvahou o tom, že divadlo je vůbec ohnivá pec, protože se v něm hrají hry, které kazí lidskou morálku.

Kopalovým oblíbeným tématem bylo manželství, v duchu katolické nauky zastával jeho nerozlučitelnost, kritizoval každého, kdo veřejně vystoupil s opačným názorem, radil, co mají manželé dělat pro to, aby jim manželství vydrželo, ale také si všímal poměrů mezi manžely a vysmíval se mužům, kteří jsou tzv. pod pantoflem a litoval ženy, které si vzaly alkoholika. Takto zaměřených fejetonů napsal i několik desítek za rok. V Kulturních listech z 25. září 1904 například píše o skandálu anglické princezny Louisy, která opustila svého manžela, odjela do Paříže a pomlouvala ho v novinách. Kopala zaujalo, co o ní soudily pražské ženy (odsuzovaly ji) a zamýšlí se nad tím, co se dá dělat pro šťastné manželství.

Kopalovým záměrem zřejmě nebylo vytvořit noviny na prvním místě literárně kvalitní, ale takové, které by účinně bránily a zároveň rozšiřovaly katolickou víru. Cílem bylo povzbudit čtenáře k větší aktivitě na společenském a kulturním poli. *Snažil jsem se držeti se zásady, že celý obsah listu má býti apologetikou proniknutý, jak jsem to shledával v listech německých, francouzských a jiných, tak aby list stal se denním*

75 KOPAL, P., Kulturní listy. *Čech*, roč. 1904, č. 3, s. 1.

*dokladem naší svatováclavské víry. Listy ostatní, jak svobodomyslné, tak i staročeské, pro víru svatováclavskou nejevily pochopení a mlely jen ustavičně svůj národní program.*⁷⁶ Na stránkách Čecha se tak často objevila pichlavá poznámka, např. na začátku 20. století na adresu listů Čas, Záře nebo Národní listy. Kromě toho se Kopal pouštěl i do polemik s dalšími kulturně-politicky činnými knězi, s nimiž ne ve všem souhlasil. Kopal byl totiž zastáncem tradic a mírného, dobře uváženého pokroku, a ne radikálních změn, které zastávali zejména mladší kněží. Tak si vysloužil neustálé obviňování z podkopávání činnosti Jednoty katolické např. na stránkách Věstníku katolického duchovenstva.

Krom těchto nesnází Kopalovu práci ztěžovala neustálá finanční tíseň. Čech sice byl rozšířen mezi katolíky, ale nebyl schopný si sám na sebe vydělat. Navíc lidé často odebírali noviny na dluh, který pak už nesplatili. Tak rostla i zadluženost listu. V době, kdy Kopal psal *Autobiografii*, doplácela Cyrilometodějská tiskárna za Čecha asi 30 000 korun ročně.⁷⁷ Nicméně i přes tyto problémy vycházel deník nepřetržitě až do roku 1935.

⁷⁶ KOPAL, P., *Autobiografie*, s. 43.

⁷⁷ *Ibidem*, s. 40.

4. Vyšehrad jako sídlo katolické kultury

Od 80. let 19. století bydlel Petr Kopal na Vyšehradě. Proč mu bylo nabídnuto místo právě tam a proč to bylo chápáno jako pocta?

Vyšehradská kapitula až do roku 1858 víceméně živořila a sloužila hlavně k udělování čestných církevních titulů kněžím šlechtického původu nebo jako luxusnější starobinec pro nemohoucí kněze. V rámci reformy uvnitř české katolické církve se stal roku 1858 vyšehradským proboštem Vojtěch Ruffer. Ten jednak zlepšil vyšehradské hospodářské poměry a jednak jmenoval jako kanovníky vyšehradské kapituly literáty Karla Aloise Vinařického a Václava Štulce. Václav Štulec zde začal budovat sídlo katolického kulturního života, po smrti Ruffera se stal proboštem a povolal sem další literárně činné kněze: Josefa Ehrenbergera, Beneše Metoda Kuldu, Bedřicha de Sylva-Tarouca a později Petra Kopala a Edvarda Brynycha. Kanovníctví bylo nabízeno i Václavu Beneši Třebízskému, ten je však odmítl. Kromě uvedených spisovatelů se vytvořil okruh kněží, kteří sice na Vyšehradě nesídlili, ale publikovali své práce v listech vydávaných Cyrilometodějským nakladatelstvím. Štulcova idea Vyšehradu jako centra katolické vzdělanosti a kultury se však dlouho neudržela. Po Štulcově smrti sem nebyl přijat Václav Kosmák a Jindřich Šimon Baar, a tak s Kopalem umírá také poslední vyšehradský spisovatel. Nicméně je pravda, že se Vyšehrad stal minimálně po třicet let nejvýznamnějším centrem katolické kultury v Čechách.⁷⁸

Co se ale Štulcovi podařilo a díky čemu je známý Vyšehrad dodnes, je založení národního pohřebiště a vybudování hrobky Slavín. Byl to jeden z prvních Štulcových podniků, založen byl spolek Svatobor a už v 60. letech se zde konaly pohřby spisovatelů Václava Hanky a Boženy Němcové.⁷⁹ Štulec se také zasadil o novogotickou přestavbu vyšehradského chrámu.

4.1. Okruh vyšehradských spisovatelů

Abychom lépe pochopili Kopalovu tvorbu, její formální a tematickou stránku, je nutné krátce představit nejvýraznější osobnosti vyšehradského literárního života. Zakladatelé tzv. katolické literatury byli většinou společensky aktivní kněží, kteří byli známí v první polovině 19. století mezi všemi českými umělci. V reakci na rostoucí, církvi nepřátelský společenský vývoj, se však v 50. letech zaměřili na obhajobu víry a psaní nábožensko-výchovných textů. Tato literatura byla určena široké veřejnosti,

⁷⁸ PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 170, 171.

⁷⁹ Ibidem, s. 173.

nejčastěji však věřícímu lidovému čtenáři, který neprahl po umělecky dokonalých textech, ale po zábavě. Tak se stalo, že tato literatura nepřinesla nic nového a v podstatě svou vlastní vinou zanikla a upadla v zapomnění, i když ve své době měla tisíce čtenářů.

4.1.1. Václav Štulc (1814–1887)

Básník a novinář, kněz a politik, překladatel a organizátor. Žák Josefa Jungmanna, přítel Karla Hynka Máchy, Karla Sabiny a Karla Havlíčka Borovského (s nímž se v 50. letech názorově rozešel). Psal v duchu romantismu, později byl autorem nábožensko-výchovných povídek. Podle Putny je iniciátorem vzniku skupiny spisovatelů soustředěných kolem vyšehradské kapituly a také prvním, kdo vyslovil pojem katolický spisovatel. *Jeho činnost po osudném roce (1848 – doplnila A. P.) je sice subjektivně nesena úsilím o udržení jednoty církve a národa, fakticky však právě ona z církevní strany nejvíce přispívá k vydělení programních katolíků z národa a ke konstituování autonomní, svébytné katolické literatury.*⁸⁰

4.1.2. František Pravda (1817–1904) a jeho současníci

Pravdovo jméno je spojeno s počátky katolické literatury, tak jak ji chápal Štulc. I když Pravda (vl. jm. Vojtěch Hlinka) ve skutečnosti nikdy na Vyšehradě nebydlel, úzce s vyšehradským okruhem autorů spolupracoval a mnozí z jeho prací čerpali. Jeho jméno zde uvádím z toho důvodu, že na něj navázal Petr Kopal, i když to sám nikde nepřiznal. František Pravda psal celý život mravoučné povídky ze současnosti a je tvůrcem povídkového modelu, používaného všemi katolickými spisovateli. Jeho tvorba se vyznačuje těmito rysy: psaní chápal jako službu církvi a národu, obrana češství byla u něj totéž jako obrana katolictví; zpravidla zobrazoval dva světy, které stojí proti sobě – tradiční, zbožná vesnice a okolní svět, jenž ji ničí (alkoholem, zadlužováním, popanšťováním a šířením bezbožné literatury). Pravda byl pověstný svou suchostí, neosobností a nezúčastněností. Postavy nemají psychologii a dají se rozdělit na typy zbožné, svedené a „kazitele“. Šířitelé neřestí jsou zpravidla Židé, Němci a bezbožní liberálové. Řešení konfliktů měl Pravda pouze dvě: buď svedeného venkovana včas napraví jeho zbožní sousedé, nebo přijde boží trest (vyhoření, nemoc, přírodní katastrofa) a pokud ani ten nepomůže, končí život svedeného naprostou zkázou. Mezi

80 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 160.

jeho nejvýznamnější díla patří *Štěpánův Vít se učí na kněze* (1852) a *Třicet let v Rázově* (1868).⁸¹

V jeho duchu psali také další kněží – **Josef Ehrenberger** (1815–1882) a **Beneš Metod Kulda** (1820–1903). Josef Ehrenberger byl regionalista a věnoval se historické próze, psané v duchu romantismu. Později se více zaměřoval na tvorbu pro děti, náměty byly historické a jeho díla měla nábožensko-výchovnou funkci. Po nástupu na Vyšehrad psal jakési „filosofické“ dialogy věřícího s nevěřícím, určené lidovému čtenáři.⁸² Beneš Metod Kulda je známý jako moravský folklorista, později se přestěhoval do Čech a spolupracoval s Cyrilometodějským nakladatelstvím. Ve svých „filosofických“ dialozích útočil proti liberalismu (podobně jako Ehrenberger). Na jeho popud také vznikl deník Čech, do něhož přispíval. Na konci svého života se začal věnovat poezii, která však vůbec nebyla umělecky na výši. I přesto byl za své životní dílo obdivován mladými literáty, seskupenými v Katolické moderně. Ti mu dokonce věnovali almanach *Pod jedním praporem*.⁸³ V rodině se dochoval výtisk Kuldových *Deklamovánek* (1891), který Kulda věnoval Kopalovi. Z textu věnování je zřejmé, že se oba autoři přátelili.

Zejména na čtveřici autorů Štulc, Pravda, Kulda, Ehrenberger navazovala další generace vyšehradských spisovatelů, v čele s Petrem Kopalem. Nejvýznamnější zůstal František Pravda, z jehož tvorby čerpali i jiní autoři než katoličtí kněží. Jsou to Karolina Světlá a Karel Václav Rais, kteří však své venkovské povídky prohloubili a dodali postavám psychologii.⁸⁴

4.1.3. Generace Petra Kopala

Výraznou organizátorskou osobností byl vyšehradský kanovník Mikuláš Karlach. Ten společně s Kopalem a Štulcem založil poměrně velké množství knižních edic, brožur, kalendářů a časopisů, pro něž bylo nutné hledat další autory. Ty našli v mladších katolických kněžích, kteří však bohužel nepřinesli vyšehradské literatuře nic nového a stali se pouhými epigony Kopala a předešlých autorů, zejména Františka Pravdy. Pravdův typ povídky však většinou zasadili do svého prostředí, což je svět měst, továren a dolů, z něhož není úniku do nezkažené vesnice. Kromě toho psali historická vyprávění o křesťanských dobách a výše zmíněné „filosofické“ dialogy. Jejich postoje jsou jasně opoziční oproti hlavnímu literárnímu proudu a z toho plynou i častá napadání

81 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 177.

82 Ibidem, s. 178, 179.

83 Ibidem, s. 180–183.

84 Ibidem, s. 178.

nekatolických listů a spisovatelů, hádavost až agresivita. Mezi takové autory patří Vojtěch Pakosta (jediný básník této generace), František Jiří Košťál (oba se vracejí k patriarchální, nezkažené vesnici), Bohumil Zahradník Brodský (psal sociální romány zejména z prostředí městské smetánky), Edvard Brynych (v prózách proslul svou hádavostí a agresivitou) a Alois Dostál (kvantitativně nejplodnější spisovatel této generace).

4.1.4. Jindřich Šimon Baar (1869–1925)

Na veřejnosti z uvedeného okruhu nejznámější spisovatel. Vycházel z Pravdových a Kopalových próz a ke Kopalovi se synovsky hlásil. Zřejmě proto jsou některé prvky jeho próz podobné s Kopalovými díly. Jako autor venkovské prózy přesáhl svým významem okruh katolických spisovatelů, dokonce i Katolickou modernu, s níž byl jeho literární život spjat. Baar je kromě svých proslulých venkovských románů (*Jan Cimbura*, *Poslední rodu Sedmerova*) autorem povídek, které věrně kopírují vyšehradskou tradici, a dále autorem románů a povídek z kněžského života, líčící život kněze jako život plný útrap, nedostatku lásky a pochopení. I tyto náměty známe už z Kopalovy tvorby. Baar však žánry a témata pro katolickou literaturu tradiční pozvedl na vyšší literární úroveň, a tak se dá říct, že dovršil a zároveň překonal katolickou literaturu.⁸⁵

⁸⁵ PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 304–312.

5. Přehled díla Petra Kopala

V této části bakalářské práce se pokusím představit některé knižní tituly, které Petr Kopal za svého života vydal. Díla jsou uspořádána podle regionů, k nimž mají obsahovou vazbu. Souvislost s určitým regionem Kopal buď explicitně uvedl v knize samotné, popř. naznačil, kde se dílo odehrává, a název měst uvádí pouze pod jejich počátečním písmenem, nebo dává klíčovému místu fiktivní název. Podle tematiky a reálií jej však můžeme do konkrétního regionu zařadit.

Bakalářská práce se kromě promítání regionálních prvků do díla zabývá také reflexí autorova života v jeho tvorbě a otázce schematičnosti projevující se např. v charakteristice literárních postav.

Při analýze děl se zaměřím zejména na tyto složky literárního díla: místo děje (zde sleduji způsob, jakým Kopal dílo zasadil do určitého regionu), téma a stručné představení zápletky a charakteristika postav (Kopal ve svém díle vytvořil určité typy literárních postav – budu se tedy zabývat tím, zda charakteristika jednotlivým typům odpovídá). Pokud se některé knihy se kompozičně či způsobem narace vymykají charakteristickému Kopalovu stylu, věnuji svou pozornost i těmto složkám textu. V závěru celé kapitoly pak shrnu typické rysy Kopalova díla.

5.1. Inspirace krajem mládí – Podkrkonoší a Jičínsko

Jednou z výrazných oblastí inspirace Petra Kopala je Podkrkonoší, kde vyrůstal. Ve vzpomínkových knihách *Z mého života* (1894) a *Autobiografie* (1919) uvádí, ve kterých místech žil a studoval. Podkrkonoší svého dětství líčil jako téměř idylické prostředí, do něhož se však časem vlivem hospodářských změn (výroba skla, opouštění zemědělského způsobu života) dostávaly různé sociální problémy (zadlužování, alkoholismus...). Jičínsko, kde strávil gymnaziální léta a sedm let jako vězeňský kaplan, už je u Kopala zatíženo neveselými vzpomínkami, a zřejmě proto do něj zasadil svá první díla, v nichž se věnoval obecným společenským problémům.

5.1.1. Do Kartouz

5.1.1.1. Matčina kletba

Rozsáhlý román vycházel na pokračování v Čechu v 70. letech, knižně byl vydán v roce 1877, a při druhém vydání roku 1902 vyšel v rámci sebraných spisů společně s *Memoary (sic) kocoura* pod souborným názvem *Do Kartouz*.

Román se odehrává v Častolově a částečně ve Vídni. Častolov je fiktivní vesnice v severovýchodních Čechách ležící zřejmě blízko Jičína. V první kapitole vylíčil Kopal krásnou krajinu jičínského okolí, zejména pak lipovou alej, vedoucí z Jičína do letohrádku Libosad a dále až do valdické věznice, kde Kopal jako kaplan působil. Tak začal vyprávět, jaké cesty vedou do Kartouz (do vězení).

Jak krásně vyjímá se v krajině štíhlá vížka chrámu a kláštera kartouzského hned vedle libosadu! Bezděčně zabloudí mysl do oněch dob, kdy zbožní klášterníci chřestili zde růženci a zbožným šepotem nebesa pronikali, – – a nyní! – – chřestí a hlučí zde okovy a smrtonosná zbraň a vzduchem k nebesům proniká křik a nářek, rouhání a zoufalost – zbojníků. Vedle rozkošného, medem dýchajícího stromořadí, vedle veselého, hlučného libosadu vede cesta – do Kartouz. Rozkoš bez meze, vášně bez rozumu, pych bez práva – toť bývají cesty do vězení.⁸⁶

Román sleduje osudy milostné dvojice Stázy Krašenské a Prokopa Radouše. Stáza je původem polská šlechtična, avšak její matka ovdověla a zchudla a živí se prodejem tabáku. Prokop pochází z rodiny hostinského. Prokop si chce Stázu vzít za ženu, ale obě rodiny jim v tom brání. Když se pak v Častolově začne stavět železniční trať, rozvíjí se sled událostí, které mladý pár od sebe navždy odloučí. O Stázu se začne zajímat bohatý pan Rauholf, který má na starosti stavbu železnice. Prokop je jeho přičiněním poslán na vojnu, a když se pokusí získat Stázu z Rauholfova vlivu, málem za to zaplatí životem (Kopal dokonce nechal Prokopa dojít až na popraviště, kde mu teprve bylo oznámeno udělení císařské milosti). Stáza pak tráví život s Rauholfem a svou matkou na cestách po Evropě, při nichž potká Rauholfovu manželku (o níž nevěděla) a následně porodí syna, kterého však brzy opouští a utíká do Čech, kde se jí pod podmínkou utajení před Prokopem ujímá Prokopova matka. Prokop zatím žije ve Vídni, kde zastává důležitou úřednickou funkci. Se Stázou se setká až po osmnácti letech, ale Stáza brzy poté umírá.

⁸⁶ KOPAL, P., *Matčina kletba*, s. 7.

Román je jedno z nejlepších Kopalových děl. K stupňování napětí děje používá zámlky, retrospektivu, velkou roli hrají také dopisy Stázy, Prokopa a Prokopovy matky. Také námětově se vymyká z kontextu Kopalova díla, příběhů o nešťastné lásce totiž mnoho nenapsal.

Postavy v *Matčině kletbě* nejsou ještě tolik schematické jako v dalších románech. Jedinou postavou, která schematická je a zapadá mezi Kopalovy typy postav (bohatí majitelé továren a dolů, pro které je hmotný zisk smyslem života), je Rauholf, bohatý podnikatel neznámé minulosti, který na svůj majetek naláká Stázinu matku. Aby k sobě připoutal Stázu, nechává Prokopa odvést na vojnu, dokonce se mu málem podaří Prokopa zabít. Rauholf je za své činy potrestán útekem Stázy a nezdárným synem, který nakonec Rauholfu zabije.

Nejlépe vykreslenou postavou je Stáza, která je ochotná z lásky k Prokopovi obětovat i svoje štěstí. Když zjistí, jak moc se v Rauholfovi zmýlila, ztrácí pro ni život smysl. Dokonce dojde na úplné dno, kdy odmítne dát mateřské políbení svému právě narozenému synu. Zbytek života pak tím trpí, a když nakonec syna po osmnácti letech políbí, umírá. Postava Stázy je jednou z těch Kopalových postav (většinou žen), které nevině trpí.

Román *Matčina kletba* nabízí jako jedno z mála Kopalových děl prostor k hlubšímu zamyšlení. Je to podle mého názoru způsobeno tím, že závěr díla není tak šťastný, jak by mohl čtenář očekávat (Stáza zemře a Prokop se ožení s jinou ženou), dále propracovaností postav a způsobem narace (retrospektiva, dopisy) a také samotným názvem *Matčina kletba*; ten se vztahuje nejen na kletbu, vyslovenou Rauholfovou ženou nad Stázou a jejím dítětem, ale i na matku Stázy, která je příčinou Stázina nešťastného života, a konečně na Stázu samotnou, jež odmítla dát svému synovi mateřskou lásku, což ho nakonec dovedlo až do vězení.

V tomto románu se objevují témata, kterými se bude Kopal ve své další tvorbě zabývat (život bohatých lidí, chudoba a strasti dělníků, rodinný život). Pohled na ně však není tolik zjednodušený a schematický. Už v *Matčině kletbě* cítíme jistý záměr morálního poučení, ale spíše skrytého a ne tak prvoplánového jako v pozdějších dílech.

5.1.1.2. Memoary (sic) kocoura

Jedno z nejrozsáhlejších Kopalových děl vycházelo původně na pokračování v Čechu v 70. letech. Knižního vydání se dočkalo dvakrát – poprvé v roce 1879, ještě

za Kopalova pobytu v Kozlech, a podruhé roku 1903 v rámci souborného vydání jeho díla. *Memoary* patří jistě mezi zdařilejší díla. Román je psán klasickou realistickou metodou, ozvláštňením je vypravování příběhu kocourem, který v ich-formě líčí svůj život v Mukově, zapomenuté vsi v severozápadních Čechách.

Už tento román by mohl být označen jako sociální, protože Kopal se zamýšlel nad vztahy na venkově a rozhodně je nelíčil idylicky. Příčinu lidského neštěstí vidí v povrchní víře, či spíše už nevíře v Boha, což vede k různým hříchům (touha po bohatství, obžerství, lenost, závist, smilstvo, krádeže a nakonec vraždy). Mukov původně byla idylická vesnice, v níž byli obyvatelé izolováni od okolního světa. Podle autora tak byli chráněni před jeho negativním vlivem. Teprve s příchodem Žida Spitzra a jeho dcery Selmy, které do Mukova přivedl ziskuchtivý sedlák Alfons, se začíná rozvíjet spirála zla – před ním obstojí jen několik málo postav, samozřejmě těch hluboce věřících. Začalo to touhou po zboží, které Žid prodával, drobnými dluhy a krádežemi a skončilo obrovskou zadlužeností celé vesnice, zhářstvím, závislostí na alkoholu, šílenstvím Alfonsovy ženy a smrtí několika románových postav (mezi nimi byla téměř celá Alfonsova rodina, starý farář, Selma i samotný Žid Spitzer). Takový obraz zkázy, který nemá daleko k naturalismu, dokresluje až nechutným líčením mrtvol (zbytky ohořelého těla, mrtvola nalezená po dvou týdnech, děsivý výraz oběšeného Žida). Teprve ve chvíli, kdy je zkáza vesnice téměř jistá, se situace obrací k lepšímu, vesničanů se ujímá zbožná kořenářka Háta, jež jako jediná vlastní větší finanční obnos a pod podmínkou návratu k poctivému životu nezištně pomáhá lidem dostat se z bídy.

V tomto románu nacházíme typické Kopalovy typy postav. Jsou rozdělené na dobré a zlé a na ty, které se sice nechají snadno ke zlu zlákat, když však jeho šířitelé odchází, opět se vrací k dobru. Takových postav je většina a Kopal jejich činy hodnotil shovívavě a zastával se jich, protože vlastně nenesou odpovědnost za svou vinu. Svedeným člověkem je například Alfonsův syn Jaroslav, který pod vlivem Selmy propadá lenosti, hazardním hrám, alkoholu a dluhům, utíká od rodiny a nakonec se na smrt nemocný vrací zpět, poučený životem a obrácený k dobru. Zato šířitele zla líčil jednoznačně negativně. Nejzápornější postava je Žid Spitzer přicházející do Mukova nejen kvůli výdělku, ale aby zničil křesťanskou víru. Schematičnost této postavy podtrhuje i jazyk, jakým se vyjadřuje: neustále opakuje germanismy, např. „wajs Gott“ (ví Bůh), jimiž dráždí české vesničany. Negativními postavami jsou i sedlák Alfons a jeho žena, schopni téměř čehokoli pro rozmnožení svého majetku. Všechny tyto

postavy však špatně skončí, jediný Alfons se zachrání svým obrácením k Bohu. Pozitivní postavy jsou nevlastní sestry Anička a Anežka. Anička je jako pohozené dítě vychovávána na faře, je tedy věřící a jako jediná v románu najde opravdové štěstí, neboť se k ní vrátí její matka. Naopak Anežka v důsledku své dětské čistoty trpí, nemůže se smířit s hříchy svých rodičů a z nedostatku jejich lásky umírá. Pozitivní postava je také Háta; ta během svého těžkého života získala hlubokou víru v Boha a nezištně se stará o všechny, kteří její pomoc potřebují. Háta se tak řadí mezi postavy dobrodinců, nezištně pomáhající chudákům (jako např. doktor Bodrý v *Chudém boháčovi* nebo Miroslav v *Mirolavínu* – viz dále).

Román *Memoary kocoura* byl do knihy *Do Kartouz* zařazen jednak proto, že dvě románové postavy skončily ve vězení (na nich autor názorně ukázal, kam až člověka dovede závislost na majetku a alkoholu; román tak dostává didaktický a moralizující charakter), a jednak proto, že podle četných autorových poznámek v textu k některým vyličeným událostem opravdu došlo za jeho působení v Kartouzích (např. úsměvný útěk vězňů a jejich dopadení ve sklepech, kde všichni v opilosti usnuli). I když žádná z postav nenese autobiografické rysy Petra Kopala, stejně se jeho názory silně projeví v řeči vypravěče, kdy uvažuje o dobru a zlu, o sociálních problémech a hledá jejich řešení, které nalézá ve víře v Boha, v podřízenosti přírodním i lidským zákonům.

5.1.2. Farář z Černodola

Dvoudílný román, jedno z nejrozsáhlejších Kopalových děl (oba díly mají dohromady přes sedm set stran), vyšel v roce 1897. V tomto díle Kopal čtenáři představil svůj ideál kněze a zejména ideální společenské uspořádání na sklonku 19. století. Tematicky je velmi podobné *Apoštolovi trhanů* (viz níže).

Přestože Černodol je fiktivní název vesnice, která by se mohla nacházet kdekoli v Čechách, postupně nám autor prozradí, že místo leží blízko Labe (k Labi se buduje železniční trať) a že se nalézá kdesi v podhůří Krkonoš, kde se daří textilnímu, papírenskému a sklářskému průmyslu. Jako nejbližší velké město uvádí Kopal Hradec Králové.

Téma románu autor představil v úvodu, ve formě dopisu dávnému příteli. Chtěl vyličit život kněží, jejich starosti a problémy, se kterými se potýkají, aby tak překlenul propast mezi běžnými lidmi a kněžími. Zobrazení kněžského života sice vychází i ze zkušeností jiných farářů, nicméně východisko z problémů, se kterými se setkávají,

je typické pro Kopala. Podle něj je totiž farář prostředník mezi lidem (dělníky, sedláky) a jeho nadřízenými (šlechta, majitelé podniků). Má proto na všechny působit a v duchu křesťanských zásad obě skupiny sblížovat. Z toho pak plyne všeobecná spokojenost a hmotný zisk – ten je pro Kopala podstatný, protože podle něj člověk bez hmotného zajištění zapomíná na víru a morální zásady.

Ústřední postavou románu je čtyřicetiletý páter Beneš, milovník hudby a vzdělanosti, přicházející na biskupovu žádost do mravně i hospodářsky zanedbaného Černodola. Beneš musí čelit kritice a nepřátelství ze strany místních obyvatel, brzy se však s nimi díky své dobré povaze sblíží. Dokonce překonává předsudky a spřátelí se s místním Židem, v němž poznává osvíceného muže. Snaží se hmotně svou farnost pozvednout, opravuje kostel a faru, hledá příčinu náboženské vlažnosti místních lidí a při tom se seznamuje s jejich mnohdy pohnutými osudy. Následně bojuje se specifickými problémy, které se v Černodole rozšířily: alkoholismem, manželskou nevěrou, pýchou, leností a nerozumným nakládáním s penězi. Kvůli dluhům má totiž většinu vesnice v moci místní lichvář. Farář Beneš nad všemi neřestmi vítězí, zakládá záložnu „Reiffeisenku“, místní panství zachrání sňatkem hraběte s bohatou Židovkou (ta je však pokřtěná), a následně s hrabětem buduje papírnu, přádelnu lnu a sklárnu. Tyto podniky vedou v křesťanském duchu, nicméně i přesto bojují se snahou podniky zničit (nápad přichází od části samotných dělníků, ale i z vyšších, šlechtických kruhů). Beneš v boji o udržení prosperity továren nakonec vítězí, i když sám posléze vyčerpáním umírá.

Jak už ze samotného příběhu vidíme, páter Beneš je ideální kněz, morálně převyšující většinu ostatních postav. Když pak autor Beneše staví do protikladu s omezenými a jednoznačně negativními nepřáteli (lichváři, německými pochybnými podnikateli apod.), nepůsobí tato postava příliš reálně.

Pozornost si zaslouží Žid Adlersfeld, jenž se zcela vymyká Kopalovým postavám Židů (lichvářů a poněmčovatelů). Bohatý Adlersfeld žije na černodolském panství, přičemž smyslem jeho života je získávání peněz. Když se však seznámí s páterem Benešem, daruje mu velký finanční obnos na obnovu kostela a radí mu také při zakládání záložny. *Co jsem učinil pro zdejší kostel, jest poměrně jen maličkost. Já tisíckrát více na křesťanech vydělal.*⁸⁷ Adlersfeld je ve svých názorech liberální, Židem je spíš původem a obchodním založením než vírou. Dokonce své dceři schvaluje její

87 KOPAL, P., *Farář z Černodola*, s. 118.

rozhodnutí ke křtu a ke konci života se nechá sám pokřtít. Kopal se věnuje psychologii této postavy a líčí baronovu proměnu od nábožensky lhostejného člověka, zaměřeného pouze na hmotný zisk, k věřícímu křesťanovi.

Farář z Černodola se řadí mezi díla s autobiografickými prvky. Postava pátera Beneš totiž zažívá podobné situace jako Kopal ve svém životě (nepřijetí ze strany farníků, útoky na jeho osobu ze svobodomyšlných listů, nepochopení ze strany některých kněží apod.), Beneš je také nositelem autorových myšlenek a ideálů. Kopal v tomto díle shrnul své názory a životní zkušenosti. Z tohoto důvodu je román nápadně podobný knize *Apoštol trhanů*.

5.1.3. Apoštol trhanů

Románovou trilogii *Apoštol trhanů* napsal Petr Kopal na sklonku svého života (román vycházel v letech 1909–1910). Vrátil se v něm do kraje svého mládí, i když místům dává fiktivní názvy a jen z několika náznaků tušíme, že obrazem vesnice Hrušov je Kopalův rodný Držkov (vesnice dle díla leží na úpatí hor na kraji Českého ráje, mluví se v ní česky a hlavně se zde narodil farář Lánský nesoucí jisté autobiografické rysy autora). Jen německá vesnice Sichdichfür, ve které mladý kněz zakouší příkoří ze strany nevěřících pokrokových podnikatelů, nejsou Kozly u Bíliny, jak by se mohlo na základě podobnosti s autorovými osudy zdát, ale jakási vesnice v Krkonoších, vzdálená od Hrušova jen několik málo kilometrů.

Hlavní postavou je František Lánský, vzdělaný a moudrý kněz, poslaný po vystudování semináře jako kaplan do německé vesnice Sichdichfür. Zde se totiž rozrostla česká menšina, pracující na stavbě železnice. Lánský brzy poznává nuzné poměry, v jakých Češi žijí, a snaží se je zlepšit působením na podnikatele a bohatou vrstvu Sichdichfüru. I přes všechny překážky, které mu kladou nejen podnikatelé, ale i kněží a nevěřící Češi, dosáhne svého cíle a zlepší hmotné poměry dělníků na stavbě. Český kaplan se však dlouho ze svého vítězství neraduje; po dokončení železniční trati se proti němu zvedne ze strany Němců vlna odporu a on odchází do rodného Hrušova, kde se stane farářem. V Hrušově pak bojuje se zadlužováním sedláků u Žida Khona, majitelem místní hospody. Ač je kněz, zakládá ve svém dobročinném úsilí banku a buduje i hospodářskou školu, aby budoucí sedláci uměli lépe využívat půdu a hospodařit s penězi. Khona se snaží ze vsi vypudit, což se mu sice povede, ale dostane se za to před soud a je odsouzen k vězení. Naštěstí mu trest odpustí

císař a farář pokračuje v boji proti mravní bídě, projevující se v Hrušově zejména v alkoholismu, hazardních hrách, manželské nevěře a v odklonu od katolické církve. To vše se Lánskému víceméně podaří ze vsi odstranit a umírá s vědomím, že obec zbavil lidí, šířících v obci zlo.

V románu Kopal shrnul své poznání různých druhů lidské bídy, odhaloval její příčiny a nabídl možnosti řešení. Vzhledem k tomu, že hlavní postavou románu je vzdělaný kněz, pocházející z chudých poměrů, je zřejmé, že příčiny chudoby viděl v odvrácení se od Boha, v nedodržování jeho přikázání, touze po moci, majetku a pohodlí. Za řešení považoval návrat k Bohu, skromnost a píli, ale také vzdělanost a ochotu sblížit se s druhými lidmi. Kopal popisoval bídu sociální, finanční i mravní a zejména v prvním díle románu tuto bídu vykreslil do nejmenších detailů: dělníci na stavbě železnice jsou nuceni dít za málo peněz, bydlí v chatrčích, k dispozici mají pouze předražené a plesnivé jídlo, chodí v otrhaných šatech (právě z toho je odvozena přezdívka faráře Lánského apoštol trhanů), a ztrácí tak na základě hmotné bídy veškeré morální zásady. Ve druhém a třetím díle pak Kopal obrátil pozornost na sedláky, kteří špatně hospodaří se svým majetkem, dostávají se do dluhů a záchranu (mylně) vidí ve vystěhování se do města.

Za nejlépe propracovaný považují první díl, který se drží jednotné dějové linie, v níž se osudy dělníků nenásilně prolínají s životem Lánského. To se však Kopalovi nepodařilo v posledním díle, kde se ve snaze více přiblížit hrušovskou farnost a zachytit co nejvíce postav, včetně jejich životních osudů, až násilně narušuje dějová linie a časová posloupnost. Kopal se k různým postavám ve vyprávění náhle vracel, dokončoval líčení jejich osudů, čímž se hlavní dějová linie přetrhává, a samotného autora zřejmě tato kompoziční nejednotnost zmátla. (Projevilo se to např. na postavě Háty z pastoušky, kterou nechal Kopal zemřít, avšak na dalších stranách se znovu objevila živá.)

V tomto románu vystupují Kopallem ustálené typy postav. Mám na mysli naprosto kladného faráře Lánského, vzdělaného člověka, který poznává bídu lidí a bojuje proti ní všemi dostupnými prostředky. Stejná postava vystupuje např. v *Faráři z Černodola* (P. Beneš). Pro Kopalova díla je také typická postava Žida (zde Khona), který v tomto díle sice lidi neponěmčuje, ale okrádá je. O těchto typech píše i Putna.⁸⁸ Nicméně některé postavy nejsou typické pro Kopalovu tvorbu (např. starý německý kněz, jenž

88 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 189.

sice s Lánským nejedná příliš slušně, přesto však není líčen jako negativní postava). Pro Kopalův typické jsou až schematické osudy postav dělníků a sedláků, u nichž se několikrát opakuje modelová situace: muž podléhá pití, žena kvůli němu trpí nedostatkem peněz, někdy je dokonce obětí domácího násilí apod. Muž je zde postaven do negativního světla a autor si všímá jen jeho slabostí, žena je naopak vyzdvihována a líčena téměř jako mučednice. Uvedený model možná vychází i z Kopalova dětství a vztahu k jeho rodičům. Takových příběhů nalezneme mnoho nejen v *Apoštolovi trhanů*, ale i v *Faráři z Černodola*, *Apostatech*, *Mojžíšovi* apod.; zvláštní je, že Putna o tomto modelu ve své práci nepíše.

5.2. Odraz Českého středohoří

Na Kopalův život a zejména tvorbu měl výrazný vliv pobyt v Kozlech u Bíliny. Právě v této německé farnosti se projevil Kopal jako spisovatel a odtud posílal své fejetony do Čecha. Oblast Českého středohoří byla pro Kopala inspirativní zejména ze sociálního hlediska. Češi zde byli v menšině, rychle se rozvíjelo hospodářství a projevil se výrazný rozdíl mezi vrstvou podnikatelů a jejich dělníků, upadala tu tradiční víra. To jsou přesně ty skutečnosti, které Kopal celý život trápily, a proto o nich psal. Ne že by se hospodářský pokrok a jeho následky v Čechách neprojevil, ale v pohraničí byly problémy s ním spjaté křiklavější.

5.2.1. Chudý boháč

Tento román je Kopalova prvotina, vyšel v Hradci Králové roku 1875 v nakladatelství Dědictví maličkových. Nakladatelství bylo zaměřeno (jak název napovídá) na vydávání knih pro děti a mládež s nábožensko-výchovným cílem. Kopal však formu svého vyprávění dětem nijak nepřizpůsobil, pouze si za hrdiny příběhu vybral dvě děti, které v průběhu vyprávění dorostou v mladé lidi. První vydání je ilustrované, bohužel jméno ilustrátora neznáme. Podruhé vyšlo dílo v rámci vydání sebraných spisů v roce 1903.

Román se odehrává v lázeňském městě T., z drobných okolností vyplývá, že jde s největší pravděpodobností o Teplice. Kopal zdůrazňuje kopcovitý terén a krásné vyhlídky z vrcholků hor. *Město T. leží v hluboké rokli, kterouž nevelká, ale bystrá říčka s nemalým hukotem se valí a na obou březích na návrší dům za domem se řadí.*⁸⁹ Také tematicky čerpá z teplické krajiny. Teplice totiž ležely na obchodní stezce mezi Čechami

89 KOPAL, P., *Chudý boháč*, s. 13.

a Německem a bohatly zejména z obchodu. Snad proto Kopal mezi hlavní postavy zařadil obchodníka Nádherného, který je oním „chudým boháčem“. Na postavách dětí pak jasně zobrazuje rozdíly mezi světem bohatého obchodníka a chudých řemeslníků.

Když Martin C. Putna označil ve své knize Petra Kopala jako bezděčného souputníka naturalismu⁹⁰, měl na mysli právě tuto knihu. Prvky naturalismu (nešťastný život víceméně nezaviněný vlastní vinou) můžeme sledovat v osudu pana Nádherného: peníze pro něj znamenají vše a naděje vkládá do svého jediného syna Bedříška, jenž se má stát dědicem jeho několikamilionového majetku. Bedříšek je však postižený na těle i na duchu, takže je postupem času jasné, že majetek v rodině nezůstane. O část úspor pak Nádherný přichází vlivem povodní a o rok později ztrácí další podstatnou část peněz kvůli krachu na vídeňské burze. Nakonec nezůstane bývalému úspěšnému podnikateli téměř nic a pár dní po nešťastné smrti Bedříška sám umírá. Další rysy naturalismu vidíme ve vylíčení beznadějně situace v chudé rodině; v postavě sirotka – Bedříškova vraha, o nějž se nikdo nestará. A koneckonců i v samotné postavě postiženého Bedříška, kterého společnost považuje za méněcenného.

Pro Kopala byla však bída pouze výchozí situací, z níž se lze dostat díky víře v Boha. Díky víře jedna z chudých rodin nakonec získá zpět majetek, o který ji okradl pan Nádherný. Díky víře Bedříšek za svého života netrpí, protože prožívá intenzivní vztah s Kristem, a rovněž díky víře v Boha se pan Nádherný před svou smrtí vyrovná se ztrátou majetku a ještě zbytek úspor odkáže na dobročinné účely.

Už v této prvotině Kopal vytvořil určité typy postav, jež se objevily i v jeho dalších dílech. Jednoznačně kladná postava je poněkud záhadný doktor Bodrý, léčící zdarma chudé lidi. Bodrý je však nejen zbožným dobrodincem chudých, ale pohybuje se ve všech vrstvách lidské společnosti, proto mnoho ví a ovlivňuje osudy svých pacientů (např. pana Nádherného donutí vrátit dům právoplatnému majiteli). Další kladnou postavou je Mařenka, kamarádka a ošetřovatelka Bedříška, pocházející z chudých poměrů a v dospělosti založivší sirotčinec. Zbožný Bedříšek se jednoznačně řadí mezi kladné postavy; ten však už nezapadá mezi Kopalovy typy, vymyká se totiž svým postižením. Ani pan Nádherný nezapadá do později vytvořeného schématu, podle něhož jsou podnikatelé vykořisťovatelé lidí. Zpočátku je sice Nádherný opravdu líčen jako tvrdý člověk, který přišel k majetku nepoctivě, ale vlivem otcovské lásky k Bedříškovi se mění a postupně se z něj stává dobrý muž. V *Chudém boháči* tedy už

90 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 190.

určité rysy schematičnosti postav jsou, ale ne tak vyhrcoené jako v pozdějších Kopalových prózách.

Román *Chudý boháč* předznamenal další vývoj Kopalova díla. Autor se zaměřil na sociální problémy, na nespravedlnost, s jakou jsou rozdělovány peníze. Kořen zla viděl v odvrácení se lidí od víry a domýšlel se, co všechno by mohl udělat bohatý člověk pro dobro společnosti, kdyby se vzdal svých peněz. Tak má název románu vlastně dva rozměry: v prvním chápe boháče jako chudého v duchovním ohledu, v druhém naopak chudého člověka jako vnitřně bohatého.

5.2.2. Sebevrazi

Poprvé vyšel tento svazek dvou povídek spojených společnou úvodní kapitolou v roce 1883 pod názvem *Samovrazi: fantastické obrazy*. Při druhém vydání v rámci sebraných spisů v roce 1902 se již jmenoval *Sebevrazi*. Kopal se v této knize dotkl problému sebevraždy a otázky viny a trestu.

První povídka, resp. obraz ze života sebevrahů, s názvem *Macecha* se věnuje rodinným vztahům, kde sice autor macechu jednoznačně neodsoudil, nicméně ji potrestal za to, že se provinila proti nevlastnímu dítěti. Druhý obraz *Romeo a Julie* řeší nejprve vztah mladých lidí, se kterým nesouhlasí jejich rodiče, a poté manželskou nevěru.

Mezi díla inspirovaná Českým středohořím zařazují *Sebevrahy* proto, že se ve fiktivním městě Březnici nedaleko západočeských Teplic z velké části odehrává druhý obraz. První je zasazen do fiktivní vesnice se jménem Svárlivá Lhota. Nicméně je nutné podotknout, že druhý obraz se částečně odehrává také v Praze a kromě toho problematika, již se dílo zabývá, je natolik obecná, že není zcela vhodné ji spojovat pouze s jedním regionem.

Podstatnou roli v díle hraje úvodní kapitola, v níž vypravěč uvádí čtenáře do předpeklí, kde se ocitnou hrdinové následujících obrazů. Předpeklí je vylíčeno s *drsným katolickým humorem, sahajícím možná až k barokní tradici písní o čtyřech posledních věcech člověka*.⁹¹ Příchozí postavy jsou popsány děsivě – totiž v tom stavu, jak vypadají jejich mrtvoly (mají prostřelenou hrud' nebo hlavu, rozřezané tělo, vypoulené oči od oběšení). Každý, kdo do předpeklí přijde, je zklamán a zděšen tím, co vidí. Výjev končí příchodem anděla přinášejícího sebevrahům šanci na změnu osudu.

91 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 189.

Tak se zpět na zem vrací postavy dvou následujících povídek – oběšená tchyně a milenci, kteří místo smrtícího jedu užili léky na spaní.

Hlavní postavou povídky *Macecha* je Markéta Chládková, jež svou první snachu utrápila k smrti, druhé se naopak bála a chtěla se kvůli ní oběsit. Po návratu z předpekli se z Markéty stává zcela jiná žena bránící svou vnučku před macechou. Markéta sice stejně brzy umírá, ale s vědomím, že se snažila zlepšit rodinné vztahy a že tedy do pekla nepůjde. Její protivnicí je snacha Cilka, která okradla nevlastní dceru o dědictví. Za to je potrestána smrtí syna a následným šílenstvím.

Hlavní postavy druhého obrazu jsou mladí milenci Jindřich a Marie. Chtějí spáchat sebevraždu kvůli tomu, že rodiče jejich lásce nepřejí, nicméně sebevražda se nepovede a rodiče, šťastní, že se dětem nic nestalo, jim dovolí se vzít. Jindřich však brzy Marii opustí a žije v Praze, kde má milenku. Marie hledá útěchu ve víře v Boha. Jindřich poznává, že udělal chybu, ale není schopný se k Marii vrátit, a proto se zastřelí. Marie je Kopalova typická ženská postava trpící manželovou nevěrou, Jindřich muž, jenž propadá díky své matce nočnímu životu a odchází od rodiny. I když je Jindřich negativní postava, vina je hlavně na straně jeho matky, která Jindřicha rozmazlila a také ho přivedla do Prahy a bavila se s ním v pochybných podnikcích.

V *Sebevraždách* se již objevují některé schematické typy postav (žena mučednice, svedený muž). Nicméně jakýkoli soud nad postavami je ještě hodně opatrný, Kopal se snažil být objektivní a zmiňoval se jak o špatných, tak dobrých vlastnostech postav. Próza *Sebevražd* se věnuje otázce, zda je možné člověka změnit k lepšímu. Podle Kopala na ni neexistuje jednoznačná odpověď, stejně jako nejde jednoznačně určit, kdo nese za zlo vinu.

5.2.3. Apostati

Románová trilogie *Apostati* vycházela v letech 1900–1901. Slovo apostata znamená člověk, který odpadl od katolické církve. Kopal vztáhl význam tohoto pojmu na katolické kněze, kteří z církve odešli kvůli poměru s ženami nebo kvůli své duchovní krizi a změně názorů. Je poměrně překvapivé, že si jako kněz vybral právě toto v církvi tabuizované téma a otevřeně o něm píše. *Apostaty* zařazují mezi díla o Českém středohoří i přesto, že první díl *Srdce matky* je zasazen do prostředí Podkrkonoší a kraje kolem Hradce Králové. Činím to ze dvou důvodů: za prvé proto, že se v Českém středohoří odehrávají další dva díly, a za druhé proto, že tematika v dalších dílech je

specifičtější pro tuto oblast. První díl se nevztahuje k regionu tak úzce a děj mohl být zasazen do kterékoli jiné oblasti.

5.2.3.1. Srdce matky

První díl trilogie se odehrává v Podkrkonoší. Od dalších dílů se liší zpracováním i tématem. V *Srdci matky* sledujeme korespondenci dvou novokněží Antonína a Josefa, v níž si sdělují své dojmy a zkušenosti z farností, kde působí jako kaplani. Antonín snáší chudobu a dřinu na horské faře a výborně vychází se svým nadřízeným farářem, zatímco Josef je na faře v bohatém kraji, poznává povrchnost a přetvářku místního faráře a ve snaze najít si spřízněnou duši se seznámí s protestantskou dívkou, kterou si vezme za ženu. V den svatby se však dozví o smrti své matky, jež nepřežila šok z toho, že její syn byl vyloučen z katolické církve. Pronásledují ho výčitky svědomí a na základě různých „náhod“ se nakonec vrací ke kněžství.

Pozornost je v tomto díle upřena na Josefa, jehož vnitřní boje jsou přesvědčivě zachyceny. Snad proto, že Kopal zvolil formu dopisů, které se sice příliš neliší od klasického, realistického způsobu narace, daly však autorovi větší prostor pro zachycení Josefovy psychiky. Postava Josefa tedy rozhodně nepůsobí schematicky, což se Kopalovi v jeho díle často nepodařilo.

Postava Antonína už zato nese schematické rysy. Najdeme v ní autobiografické prvky (působí na stejné faře jako Kopal, je zvyklý žít v chudobě, miluje hory a je svým zaměřením lidový). V knize Antonín vystupuje jako Josefův moudrý rádce, díky němuž se Josef vrátí zpět ke svému kněžskému povolání.

Za zmínku stojí, jak Kopal zachytil Antonínovu farnost. Z jeho popisu je cítit úzký citový vztah. *Čím chudší je fara, tím bohatší na krásu je okolí a tím velkolepější je rozhled dolů do kraje. Máme právě babí léto. Ráno rozkládají se podzimní mlhy v nížinách, a okolní horští velikáni pozvedají se jako ostrovy z mlhového moře, pohled to unášející. Často si ráno vycházím na žulové skály nad Sněhovem a dívám se na to moře, z něhož ozývají se zvonky ke klekání. V tom okamžiku zdá se mi, jakoby to byly potopené zvony. A tu bezděčně klesám na kolena a klaním se Bohu, jenž nám svět tolik krásný stvořil.*⁹² I když se vesnice jmenuje Sněhov, bezděčně vyvstává při jejím líčení čtenáři na mysli Raisův Pozdětín ze *Zapadlých vlastenců*. Když pak Antonín Josefovi píše, že se ve Sněhově jmenuje každý ptačím jménem (Vrána, Strnad, Straka), je souvislost se *Zapadlými vlastenci* zřejmá. Nemyslím si, že by Kopal od Raise opisoval,
92 KOPAL, P., *Apostati. [Díl] 1, Srdce matky*, s. 11, 12.

spíš chtěl čtenáři napovědět, že popisuje Jablonec nad Jizerou, kde krátce jako kaplan působil a v jehož blízkosti slavné Paseky (Pozdětín) leží.

5.2.3.2. Pryč od Říma

Druhý díl *Apostatů* je tematicky zcela odlišný od prvního. Spojovacím prvkem mezi prvním a druhým dílem je postava faráře Švihovského, cílevědomého vzdělance, jenž chce dosáhnout profesury – a to jakýmkoli způsobem. Profesuru však nezíská, z roztrpčení se stává starokatolíkem a ve spolupráci s místním baronem pořádá přednášky zaměřené proti katolické církvi. Baron pak ztrpčuje život dělníkům věrným své katolické víře. Proti baronovi a Švihovskému však bojuje farář Jesenský, který svou moudrostí, vzdělaností, důvtipem a razancí nad Švihovským vítězí a nakonec se mu podaří Švihovského získat zpět pro katolickou víru.

Pozornost je opět zaměřena na postavu apostaty – Švihovského, jenž je vylíčen jako krásný, hrdý muž, kterým se však dá snadno manipulovat. Švihovský je apostatou hned dvakrát – jednak odchází od své víry, k tomu byl však více méně zmanipulován baronem, jednak navazuje poměr s protestantskou dívkou, sestrou barona. Ale tu opouští stejně rychle, jako se s ní seznámil. Švihovský typově určitě patří mezi nespočetné množství postavy Kopalových děl – slabý člověk, kterého je snadné zlákat ke zlu. Jakmile se ho však ujme moudrý kněz (nebo jiný dobrodinec), přechází zpět na stranu dobra.

Jednoznačně negativní postava je barona Eisenburga, který po otcově smrti dědí místní uhelné doly. Baron je členem zednářské lóže a podporuje hnutí Los von Rom (Pryč od Říma). Využívá slabosti Švihovského, aby převedl své dělníky od katolického vyznání k protestantství a následně k ateismu. Z barona se stává typický vykořisťovatel, který neplatí mzdu dělníkům spravedlivě, ale rozlišuje mezi tím, kdo vystoupil z katolické církve a kdo ne.

Opakem barona je starý farář Jesenský, jemuž se román sice příliš nevěnuje, ale který vlastně dosáhne toho, že všechno dobře dopadne (Švihovský se vrací do katolické církve a o vykořisťované dělníky je nakonec dobře postaráno v jiných dolech). Je to opět typická Kopalova postava, která působí zjednodušeně.

5.2.3.3. Pryč od Boha

Poslední díl volně navazuje na díl druhý. Spojovacím prvkem je místo děje a téma. Prostředí, v němž se druhý a třetí díl odehrává, jsou fiktivní vesnice Dubina (2.

díl) a Schönwald (3. díl) v Českém středohoří. Popis prostředí je až nezvykle konkrétní: *Vedeme čtenáře do luzného Středohoří, jež rozkládá se od Loun severovýchodně až k Labi. Královnou Středohoří je Milešovka, kolem níž kupí se několik velikánů jako Ostrý, Radlstein, Kloc a jiní, kteří sice její velikosti nedosahují, ale přece jsou obry a tvoří jakousi tělesnou stráž majestátní královny, rozhlížející se daleko široko do českých krajů. Říčka Bělá kolem úpatí vine se a protéká přebohatá ložiska hnědého uhlí, jež vábí sem boháče i chudáasy, aby z podzemních pokladů těžili.*⁹³

Třetí díl je situován do německy mluvící vesnice Schönwald, která leží u hranic s Německem. Z Německa kromě jazyka přejímá hnutí Los von Rom, a proto jsou zde v nevýhodě lidé českého původu a katolíci. Kopal sledoval několik rodin, které se s touto situací vyrovnávají, poněmčují si česká jména a váhají, zda se mají nechat vypsat z církve. Autor se zaměřil zejména na rodinný život, líčil, jak se v takovém nepříznivém prostředí rozpadají vztahy a lidé trpí samotou a nejistotou. Kromě toho se Kopal zmínil o snaze těchto německých území odtrhnout se od Rakousko-Uherské monarchie. Aby problémy nepůsobily na čtenáře tak tísnivě, použil autor občas humor a ironii, např. když líčil vážné pohovory na radnici, kam se chodí lidé přihlašovat k spolku Los von Rom a kam přijde vypočítavý Žid.

– *Prosím, vaše blahorodí pane starosto, já sám bych také šel pryč od Říma.* –

– *Blázníte, člověče, nebo co? – osopil se na něho starosta.*

– *Nu – proč by to nemohlo jít? Já bych se dal dříve od pana děkana pokřtít a pak bych šel pryč od Říma, ale pak bych prosil, abych od slavné obce dostal dodavatelství sena, slámy –*⁹⁴

V třetím díle vystupuje několik negativních postav (např. pastor Schreier, starosta Schindler) a spousta postav podléhajících jejich vlivu, mezi nimi i dva bývalí kněží, které však omrzela rodinný život a protestantismus a rádi by se opět stali kněžími, jenže je vážou povinnosti k rodině. Kladné postavy jsou zde v pozadí (farář Švihovský, dělníci z Dubiny).

Kopal došel v tomto díle k závěru, že národnostními problémy si škodí obě strany (Češi i Němci) a že hnutí Los von Rom vlastně znamená pryč od Rakouska (protože bylo katolické) a všeobecně pryč od Boha. Konec knihy je opět smírný (jako u předchozích dílů), lidé poznají své chyby, viníci jsou potrestáni a v Schönwaldu klidně žijí Češi i Němci vedle sebe.

93 KOPAL, P., *Apostati. [Díl] 2, Pryč od Říma*, s. 9.

94 KOPAL, P., *Apostati. [Díl] 3, Pryč od Boha*, s. 46.

Románová trilogie *Apostati* tedy námětově čerpá z Českého středohoří, věnuje se národnostním problémům a otázce náboženské. Kopal jako katolický kněz a obhájce češtiny stál na straně katolíků a Čechů, Němci byli podle něj ti, kdo přinášejí do Čech nepokoje (všimněme si, že negativní postavy jsou německého původu – Eisenburg, Schreier, Schindler).

5.2.4. Miroslavín aneb rozluštění otázky sociální

Sociální román *Miroslavín* vyšel v roce 1903. Mezi díla týkající se Českého středohoří jej zařazují proto, že se odehrává v oblasti uhelné pánve. Kopal dal osadám uhlířů fiktivní názvy Uhlířovice a Dolinov.

Tématem díla je problematika podniků, zaměstnávajících velké množství lidí, které dělníkům špatně platí a nestarají se o ně, a proto se dělníci přidávají k sociální demokracii a proti majitelům závodů se bouří.

Hlavní postavou je horník Miroslav, člen sociální demokracie, jeden z čelných představitelů dělnického hnutí. Poznává, že socialismus neuznává náboženství, a to katolík Miroslav nemůže přenést přes srdce. Následuje jeho vnitřní boj, při němž se Miroslav rozhodne ze strany i z hnutí vystoupit. Než se tak stane, je na základě svých projevů k dělníkům vyhozen z práce a Miroslav si hledá práci jinde. V tutéž dobu se však horníci vzbouří proti majiteli dolů, doly zatopí a násilně vtrhnou do jeho domu. Miroslav chce dělníky utiшит a zachránit ředitele a jeho rodinu, je však zraněn. Po tomto zvratu v ději nastupuje Miroslav jako zachránce celého podniku. Vypracoval plán k odvodnění dolů a stává se jejich ředitelem. Buduje pak zcela ideální podnik, v němž mají dělníci podíl na zisku, bydlí v závodních domcích a mají v blízkosti nemocnici, školu a kostel. Nové městečko vybudované Miroslavem pojmenovali spokojení dělníci Miroslavín.

Postava Miroslava je jednoznačně pozitivní, i když je bývalým členem sociální demokracie, kterou Kopal ve svých dílech odsuzoval. Miroslav je považován za dobrodince, jenž díky své vzdělanosti, píli, zkušenostem a bystrému rozumu zachraňuje nejen zisk z uhelných dolů, ale také stovky dělníků od nezaměstnanosti a chudoby.

Protivníkem Miroslava je jeho bývalý přítel Jaroslav, snažící se Miroslava odradit od záměru vystoupit ze sociální demokracie. Jaroslav stojí v čele dělnické vzpoury, při níž vsázel na fyzické násilí, protože ztratil Miroslava, nejlepšího řečníka a vyjednavče

s ředitelstvím podniku. Jaroslav je však za své jednání potrestán smrtí, a tudíž už není nikdo, kdo by vedl dělnickou stávkou.

V románu *Mirolavín* se opět vyskytují určité typy Kopalových postav. Na jedné straně to je ideální Miroslav, blízký postavám farářů Lánského a Beneše, doktoru Bodrému apod., na druhé straně stojí negativní Jaroslav (negativní postavy jsou u Kopala spíše poněmčovatelé a lidé přinášející hmotnou zkázu), jenž by mohl přinést dělníkům zkázu morální (jako člen sociální demokracie, který nevěří v Boha). Mezi negativní postavy by mohl být zařazen inženýr Leták, který působil ve vedení podniku a je vnímán jako ten, kdo má na svědomí nespokojenost horníků.

Román na základě takto schematicky vylíčených postav a na základě šťastného konce působí na dnešního čtenáře naivně. V této práci je uveden zejména pro prezentaci Kopalových ideálů, které se objevují i v jiných dílech (*Farář z Černodola*), není jim však věnován takový prostor.

5.3. Díla odehrávající se v Praze

Velkou část svého života prožil Petr Kopal v Praze, jež ho inspirovala svým specifickým způsobem života. Zde byl blízko politickému a kulturnímu dění a mohl tak rychle reagovat na společenské události a komentovat je. Byl také blíž lidem žijícím měšťanským způsobem života, lidem, kteří nemusí manuálně pracovat a pracují jako podnikatelé, úředníci, právníci apod. Kopala zaujal život městských žen, jak těch provdaných, trávících čas tráví procházkami po Praze a nákupy, tak jejich služek.

5.3.1. Mojžíš

Tato povídka vyšla poprvé v roce 1891, podruhé v rámci sebraných spisů roku 1902. *Mojžíš* se rozhodně řadí mezi Kopalova nejlepší díla, Jindřich Šimon Baar dokonce tvrdí, že je to *jeho nejněžnější – ba snad nejlepší povídka*.⁹⁵ Je zaměřena na osud svobodné matky a opuštěného dítěte.

Děj se odehrává v Praze, úvodní příhoda je zasazena na břeh Vltavy. *Jak krásně, jak velebně šumí Vltava ku Praze stovčáté! Od Zbraslavi podařilo se jí vymknouti se z objetí hor, jež ji jako obrové těsně svíraly, v cestu jí vrchy a strmé skály stavíce. Leč Vltava jako ohromný, kluzký had vine se dál a dále, až sesílíc se Berounkou, rozlévá se ve stříbrolesklý veletok.*

95 BAAR, J. Š., *Poslední povídky, vzpomínky a řeči*, s. 108.

*Kolikráte již zadumán na tebe, Vltavo, s vyšehradské skály jsem hleděl! A stále bych hleděl na tento velkolepý obraz prchavosti věcí lidských.*⁹⁶

Pražské prostředí poskytlo Kopalovi možnost vylíčit jak život vyšší úřednické vrstvy, tak chudé poměry, ve kterých žila hlavní hrdinka a její dítě.

Hlavní postavou je nešťastná dívka Růžena, jež se stala svobodnou matkou. Nemluvně hází v košíku do Vltavy v důvěře, že se o něj někdo postará. Pak se však psychicky zhroutí a pomoc nalézá u starého kněze, žijícího na faře nedaleko Vltavy. Ten jí dá za úkol z dálky dítě sledovat a bdít nad ním, aby se mu nic zlého nepříhodovalo. Správně by měla být Růžena souzena, ale v zájmu dítěte ji farář před soudem chrání. Růžena dítě navštěvuje a finančně podporuje, nejprve v době jeho pobytu u pěstounů a později v sirotčinci. Náhodou se setká i s otcem dítěte, právníkem Světlínem, který ji chrání před prozrazením. Jednou se však Růžena prozradí, dostává se do vazby a před soud, nicméně nakonec je obžaloby z pokusu o vraždu dítěte zproštěna a následně se stává Světlínovou ženou.

Růžena je typickou představitelkou Kopalových postav – žen trpitelek, jež jsou vlivem okolností dohnány k činu, který pak zmaří jejich životní štěstí (např. Stáza z *Matčiny kletby*). Její bývalý přítel doktor Světlín je také typická Kopalova postava – muž přinášející ženě neštěstí. Světlín je kariérista a touží po penězích, když se tedy před ním objeví bohatá nevěsta Hermína, neváhá Růženu opustit. V nešťastném manželství však stále na Růženu myslí a nakonec se k ní i k dítěti po smrti Hermíny vrací.

Povídka je tedy postavena na klasickém Kopalovu modelu žena mučednice – necitelný muž. Takový model se objevuje i v jeho jiných dílech, nestává se však ústředním motivem díla (kromě *Matčiny kletby*). V této povídce se Kopal zaměřil na psychologii Růženy i Světlína, proto zde tento model nepůsobí tolik schematicky. Schematicky však působí starý hodný farář a především nepravděpodobně šťastný konec, kdy je celá soudní síň dojata osudem Růženy a jejího syna.

96 KOPAL, P., *Spisy Petra Kopala. [Díl] 1.*, s. 19.

5.3.2. Z města do vsi

Povídka *Z města do vsi* vyšla v roce 1898 v *Ludmile*, sbírce zábavné četby, kterou vydávala Cyrilometodějská knihtiskárna a nakladatelství. Povídka nese podtitul *Z milostpaní panímáma*. Přestože se nejdůležitější část díla odehrává na vesnici jménem Chýškov, zařazují ji mezi díla vztahující se k Praze, protože se v ní výrazně projevila inspirace velkoměstským prostředím.

Kopal zde vylíčil v období jednoho roku manželství právníka Prokopa Sázavského a jeho ženy Bětušky. Přestože by se mohlo zdát, že jejich život je šťastný, brzy po svatbě se málem rozvedou, protože Bětuška se v pražském prostředí nudí. Aby nudu zahнала, pouští se do tehdy pro ženu výstředních podniků (jízda na kole, let balonem), s čímž však její muž nesouhlasí. Zvrat nastává ve chvíli, kdy Prokop právně zastupuje kteréhosi knížete a musí se z pracovních důvodů přestěhovat na zanedbaný panský statek v Chýškově. Manželé do vsi přináší pražské pokrokové myšlení, které je k užitku všem místním obyvatelům. Bětuška se ochotně ujímá práce na statku, které se učí od své tchyně, navíc se začne věnovat zanedbaným dětem a ve své zahradnické škole vychovává mladé dívky. Prokop zase rozplétá místní složité majetkové poměry, bojuje proti sedlákům, kteří nespravedlivě získali majetek, a také proti typickému nepříteli Kopalových práz – Židu (zde se jmenuje Mandelblüh), který okrádá většinu vesničanů.

Na základě znalosti Kopalových děl, týkajících se poměrů na vsi, působí tato povídka velmi schematicky. Prokop Sázavský (jeho jméno záměrně evokuje postavu sv. Prokopa, který podle pověsti zkrotil d'ábla) je představitel dobrodince bojujícího proti dluhům, alkoholismu a hazardním hrám a přinášejícího do vesnice mír a spravedlnost. Jeho pomocnicí je Bětuška, jež nachází štěstí v obětavé službě lidem. Protivníkem je Žid Mandelblüh podporující alkoholismus a poskytující finanční půjčky. Jako další nepřítel se jeví skupina sedláků, která se nechce vzdát svého nepoctivě nabytého majetku a nesouhlasí s Prokopovými pokrokovými názory na zemědělství. Kromě toho se v Chýškově objeví i skupina sociálních demokratů, jež má násilně přerušit náboženské slavnosti. A nakonec se i zde setkáváme s rodinami, ve kterých muži podléhají alkoholu a dluhům a trápí tím své ženy a děti.

V povídce *Z města do vsi* představil Kopal svůj pohled na městský i venkovský život. Život vyšších vrstev v Praze sice neodsoudil, ale varoval před jeho možnými následky pro manželství, kdy je ohrožena zejména manželská věrnost. Východisko

nacházel v útěku na venkov, který sice není idylický, může se však idylický stát díky vzdělanosti, která přichází z velkých měst.

5.3.3. Pražské obrázky

Soubor osmi krátkých povídek, či spíše obrázků, vyšel knižně v roce 1900. Kopal se v něm věnoval vylíčení některých typických problémů města (student propadající alkoholu, sňatky na inzerát, žití „nad poměry“, defraudace apod.).

Kopal v díle popisoval způsob života v Praze a sociální problémy typické pro město. Z pražských míst zmiňuje ulici Na Příkopěch, Žofínský ostrov, novoměstskou radnici, kostel v Emauzích, hřbitov na Olšanech a další, důležitější však pro něj byly společenské poměry než samotné pražské prostředí, takže místa čtenáři popisem nepřiblížil.

Postavy povídek jsou typicky městské, Kopal zde představil vyšší společenské vrstvy (úředníci, právníci a jejich nudící se manželky), stárnoucí ženy, které hledají manžela, služky a věčné studenty. Postavy často nesou jméno, jež vystihuje jejich charakter (věčně opilý student se jmenuje Pivnička, upovídána starší dáma Zobáčková atd.).

Autor krátce nahlédl do jejich životů a na drobných, běžných i závažnějších příhodách ukázal typické městské poměry. Nejčastějším tématem je manželský život, který se po určité době rozpadá, nicméně všechny manželské krize mají u Kopala smírný konec a manželé se vrací k sobě. Poslední obrázek s názvem *Ženit nebo neženit* pak jasně shrnuje autorův pohled na tuto problematiku a odpovídá, že i přes všechny překážky je lepší se oženit než zůstat sám.

Pražské obrázky se blíží Kopalovým fejetonům, v nichž často psal o pražském způsobu života. V *Obrázcích* totiž s jistou dávkou ironie a nadsázky vylíčil městské nešvary, prózy jsou krátké a často mají smírný konec. Slouží hlavně k pobavení čtenáře, mají i lehce didaktický charakter, a protože jsou psané z pohledu kněze, šťastný konec nastává díky obrácení se postavy k Bohu.

5.3.4. Služka

Román *Služka* vydal Kopal v roce 1911. Je to tedy jedno z jeho posledních děl. Věnoval se v něm poměrům, v jakých žijí služky, od nejchudších k nejbohatším. Přitom líčil vlastnosti, jež by služka podle něj měla mít.

Román se odehrává v Praze, kde služka Mařka poznává různé společenské vrstvy (prostitutky, Židy, umělce, vysoké úředníky, chudinu a střední vrstvu). Praha je zde vylíčena podobně jako v *Pražských obrázcích*. Kopalovi šlo především o zobrazení sociálních poměrů a společenských rozdílů, které jsou v Praze velmi nápadné.

Hlavní postavou je dobrosrdečná a přímá Mařka Hálková, pocházející z chudé vesnické rodiny. Kvůli smrti otce musela od svých třinácti let sloužit – nejprve jako hlídačka dětí, pak pomáhala v hospodě, ale kvůli konfliktu s mladým knížetem odešla do Prahy sloužit k Židům. Kvůli sporům s nimi hledala jinou službu, dlouho však žádnou nemohla najít, až se dostala do nevěstince. Nesnesla však ponížení, a tak se chtěla utopit ve Vltavě. Naštěstí byla včas zachráněna a odvezena do nemocnice, kde se seznámila s paní Roušarovou, jež ji vzala k sobě do služby. U Roušarů žila Mařka v blahobytu, když však vyšla najevo defraudace pana Roušara (bankéře) a jeho útěk do zahraničí s baletkou, skončila i se svou paní na ulici. Mařka zůstala paní Roušarové věrná, starala se o ni během těžké nemoci a pomohla jí dostat se z finanční tísně. Postupně se z Mařky stala švadlena s prosperujícím obchodem a po smrti paní Roušarové a odchodu Roušarových dětí z domu se starala o služby v těžké životní situaci.

Postava Mařky je pozitivní, do konfliktů s rodinami, u kterých slouží, se dostává díky své přímosti a pevným morálním zásadám, z nichž nechce ustupovat. Teprve když najde paní Roušarovou zastávající stejné názory jako Mařka, je šťastná a věrná služebná, schopná se pro svou paní obětovat. Negativně je líčena postava paní Šafránkové (první Mařčina zaměstnavatelka), která flirtovala s pomocníkem v obchodě, dále postavy věčně podezřívavých a lakotných Židů a postava pana Roušara, jenž podvádí manželku, po prozrazení defraudace a útěku se však v zahraničí dostane na úplné společenské dno a lituje svých chyb. U manželů Roušarových opět vidíme tradiční Kopalův model neuspořádaných rodinných vztahů, kdy manžel je původce zla v rodině a manželka vše snáší.

Román *Služka* určitě stojí za povšimnutí, i když jsou v něm patrné výchovné a moralizující tendence. Kopal zde působivě vylíčil poměry, v jakých služby slouží, a problémy, s nimiž se potýkají. Ženy viděl jako silné osobnosti, které jsou schopné mimořádných činů. A nezáleží na tom, jestli jsou vzdělané a bohaté nebo prosté a chudé.

5.4. Hodnocení Kopalova díla na základě analýzy textů

Kopal se věnoval psaní povídek a románů ze současnosti, v nichž jsou zobrazeny typické problémy tehdejší společnosti (sociální postavení dělníků, alkoholismus, zadlužování, nevěra, odchod sedláků z vesnic do měst, odklon od víry). Navazoval tak svým způsobem na vyšehradskou literární tradici. Obhajobu češství chápal v duchu Františka Pravdy jako obhajobu katolictví. Proto se mezi negativními postavami jeho děl často objevují němečtí pastoři, Židé nebo liberální podnikatelé. Stejně jako u Pravdy nacházíme u Kopala i další typy postav: zbožní, svedení a rušitelé dobra a míru. Kopalovy postavy mohou často na čtenáře působit schematicky, nicméně v některých dílech je zřejmá snaha dodat postavám psychologii, a proto není vnímání jejich charakteru čtenářem vždy tak jednoznačné. Kopalův styl navíc není suchý a nezaujatý jako Pravdův, naopak z jeho textů lze jasně vyčíst autorův postoj. Není mu cizí ani humor a ironie.

Mezi postavami najdeme několik výrazných typů, jež autor s oblibou využíval. Mezi ně patří kladní hrdinové, přinášející do svého okolí spravedlnost, mír a hospodářský pokrok (např. farář Lánský v *Apoštolovi trhanů*, farář Beneš v *Faráři z Černodola*, lékař Bodrý v *Chudém boháčovi*, Háta v *Memoarech kocoura*, Miroslav v *Mirolavínu* a další). Tyto postavy bojují proti šířitelům zla, liberalismu, ateismu, alkoholismu a zadlužování (baron Eisenburg v *Apostatech*, Žid Spitzr v *Memoarech kocoura*, Žid Khon v *Apoštolovi trhanů*, Rauh wolf v *Matčině kletbě*, inženýr Leták v *Mirolavínu* atd.). Výrazný je v Kopalových dílech model rodiny, na němž ukazuje, jak špatný vliv mají na své okolí výše zmíněné negativní postavy. Přitom muž je oním svedeným člověkem, podléhá alkoholu, hazardním hrám, zadlužuje se, tráví volný čas v hospodě a často je své manželce nevěrný (sedlák Alfons v *Memoarech kocoura*, Jindřich v *Sebevražích*, právník Světlín v *Mojžíšovi* a mnoho dalších vedlejších postav např. v *Apoštolovi trhanů* nebo *Faráři z Černodola*). Ženy se naopak u Kopala těšily zvláštní úctě, většinou jim totiž nepřipisoval špatné vlastnosti. Postavil je do role trpitelek a mučednic, jež se snaží své muže napravit. Většinou se musejí samy starat o děti, vydělávat peníze, když se muž zadluží, a za to jsou „odměněny“ manželovou nevěrou nebo bitím (Stáza v *Matčině kletbě*, Marie v *Sebevražích*, Růžena v *Mojžíšovi*, paní Radoušová ve *Služce* a opět vedlejší postavy např. v románech *Apoštol trhanů* a *Farář z Černodola*).

Z jazykového hlediska je pro Kopalovu tvorbu typická spisovná řeč vypravěče, v rámci vyjádření hodnocení někdy okořeněná jadrnějšími výrazy spadajícími do obecné češtiny. Velmi časté jsou dialogy, v nichž opět převažuje spisovná čeština. Pro větší působivost a přesvědčivost však obsahují obecně česká slova, či slova nebo dokonce celé věty v němčině (charakteristické pro postavy mluvící německy). Za povšimnutí stojí také fiktivní novinové články např. proti katolickým kněžím ve *Faráři z Černodola*, *Apoštolovi trhanů* i jinde, obsahující velké množství citově zabarvených výrazů (samozřejmě negativně hodnotících, jako jsou *jezovita*, *říženečkářský*, *čechácký*, *kaplánek* atd.). Zejména u starších próz je pak charakteristické aktuální členění, kdy se verbum finitum ocitá až na konci věty. (*Kdokoliv moře viděl, ujišťuje, že by člověk celý den na ně se díval; tolik krásy a velebnosti prý se v něm skrývá.*⁹⁷) Tento jev je sice nápadný a častý, nevyskytuje se však důsledně v celém díle.

Petr Kopal při psaní svých děl kladl důraz v první řadě na morálně-výchovnou rovinu. Cílem jeho literárního snažení byla především obhajoba víry, jež byla u něj často jediným východiskem z jinak neřešitelných problémů. Proto některé jeho texty nemají vysokou literární úroveň, což mohlo být způsobeno z části také nedostatkem času na tvorbu a značným množstvím vydaných titulů. Propracovanější a zdařilejší jsou většinou kratší útvary – povídky (*Mojžíš*), obrázky (*Pražské obrázky*), fejetony, ale i některé romány (*Do Kartouz*, 1. díl *Faráře z Černodola*). Kopal měl také přehled o současné evropské kultuře a na některé spisovatele a literární díla se odkazoval i ve svých textech (např. na Émila Zolu nebo Lva Nikolajeviče Tolstého). Je pravděpodobné, že mnoho děl přečetl v jejich původním jazyce. Proto se i v jeho tvorbě objevily rysy naturalismu už v 70. letech 19. století (*Chudý boháč*), byl tedy jeden z prvních českých spisovatelů reagujících na tento nový umělecký směr.

97 KOPAL, P., *Bedříškov*, s. 5.

6. Závěr

První část bakalářské práce se věnovala životu katolického kněze Petra Kopala, rodáka z Držkova, jenž se po složitých životních peripetiích dostal do čela katolického deníku Čech. V práci jsem představila literární prostředí, z něhož Kopal vycházel a kam je zařazován. Tvoří je autoři sdružující se kolem vyšehradského nakladatelství, hájící ve svých mravoučných povídkách katolickou víru. Za Kopalův nejúspěšnější počín můžeme pokládat vydávání časopisů Kříž a Maria; ty vycházely až v statisícovém nákladu a byly vydávány do druhé světové války. Z dostupných pramenů jsem zjistila, že Kopal byl ve své době velmi známou osobností, již však odborná veřejnost vnímala rozporuplně. Například Arne Novák se o Kopalovi vyjádřil, že píše v *nejkřiklavějších barvách a ve způsobu opravdu protiliterárním*⁹⁸, naopak Jindřich Šimon Baar se ke Kopalovi hlásil jako k autorovi, jehož upřímně obdivoval a na nějž literárně navazoval.

V 5. kapitole bakalářské práce jsem se věnovala přiblížení vybraných literárních děl Petra Kopala. Důraz jsem kladla zejména na lokalizaci próz do jednotlivých regionů, jimiž se autor inspiroval – Podkrkonoší a Jičínska, Českého středohoří a Prahy. Zabývala jsem se i otázkou schematičnosti jeho literárních postav. Dospěla jsem k závěru, že většina postav schematických je, ať už jsou jednoznačně negativní či pozitivní, nebo se řadí do Kopalova oblíbeného typu slabých, zlem svedených lidí. Většina postav je pro jeho prózy charakteristická (vzdělaný člověk – často kněz, který z bídy zachrání celou vesnici; Žid, kvůli němuž upadají lidé do dluhů a propadají alkoholu, který navíc Čechy poněmčuje – typ postavy je převzatý z díla Františka Pravdy⁹⁹; ziskuchtivý majitel podniku; rodiny, v nichž je žena líčena jako světice a muž jako ten, jenž přináší do rodiny zlo). V některých prózách nesou hlavní postavy autobiografické rysy (*Farář z Černodola, Apoštol trhanů*).

Mezi témata, jimž se Kopal ve svých prózách věnoval, patří rodinné vztahy, sociální problémy vyplývající ze špatně finančně ohodnocené práce dělníků, život na vesnici i ve městě, zadlužování sedláků, vztahy mezi Čechy a Němci a v neposlední řadě víra v Boha, která podle Kopala vyřeší všechny palčivé problémy, jichž se ve své tvorbě dotýká.

98 NOVÁK, A., *Přehledné dějiny literatury české*, s. 808.

99 PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, s. 189.

Jeho texty, jejichž cílem bylo poučit a pobavit čtenáře, kterými byli hlavně věřící katolíci, ve své době jistě velmi dobře plnily svou funkci. Dokladem jsou například vysoké náklady jeho časopisů a pochvalné recenze v časopise *Vlast'*. Nelze popřít, že Kopal měl literární talent a obrovský přehled o evropské literatuře, nicméně na některých pracích je zřetelné, že je psal velmi pracovně vytížen a neměl čas je pořádně propracovat. Myslím si, že i z tohoto důvodu vnímáme dnes většinu jeho literárních postav jako schematické, vypracované podle určitého modelu, a jeho díla se zdají ve srovnání se známými autory této doby jako méně dokonalá. Zřejmě také proto je dnes jeho dílo neznámé. Nicméně nelze přehlédnout fakt, že Kopal byl za svého života poměrně úspěšný spisovatel, a proto se domnívám, že by mu měla být v rámci objektivního pohledu na literaturu 19. století věnována větší pozornost. Ideálním řešením by bylo zaměřit se v dalším bádání na celou skupinu vyšehradských spisovatelů, protože Petr Kopal je pouze jednou z těchto zapomenutých osobností. Vždyť i Rais a Němcová literárně navazovali na stejné autory jako Kopal.

7. Přehled díla Petra Kopala

7.1. Romány a povídky

(seřazené chronologicky podle roku vydání)

Chudý boháč (1875)

Bedřiškov: příběhy jeho sirotkův: pokračování povídky Chudý boháč (1876)

Devatero řemesel a desátá žebrota (1878)

Do Kartouz: obrazy z truchloher života (1878)

Samovrazi: fantastické obrazy (1883)

Mojžíš (1891)

První křesťané v Římě (1891)

Farář z Černodola (1897)

Z města do vsi: Z milostpaní panímáma (1898)

Apostati. Obrazy ze života kněžského i světského (1900)

Pražské obrázky (1900)

Sebevražednice (1902)

Defraudant (1903)

Mirolavín aneb rozluštění otázky sociální (1903)

Apoštol trhanů (1909)

Darwinista (1909)

Služka (1911)

Z cest života (1911)

7.2. Životopisné knihy

Z mého života (1894)

Autobiografie (1919)

7.3. Překlad z francouzštiny

Blahoslavená Johana z Arku, panna orleánská (1910)

7.4. Sbírkky kázání

Postní kázání o křížové cestě (1892)

Říše Ducha sv. (1902)

Umučení Páně v sedmeru postních rozjímání (1902)

Vzkříšení (1902)

7.5. Drobné prózy

Sociální následky dělitelnosti pozemků: slavnému zemskému sněmu na uváženu (1881)

Oslava nejblahoslavenější Panny Marie Svato-Horské roku 1882 (1883)

Působení kongregace Redemptoristů/ za příčinou 150letého jubilea jejího založení napsal Petr Kopal (1883)

Kalmuk, nebo kabát z cucků. (1889)

Kterak se v Kocourkově rozdělili o statky: smutně veselé vypravování (1889)

Bohu víru, císaři věrnost': obrázek z letošních stávek (1889)

Kdy je člověk nejnešťastnější? (1891)

Kneipp v Praze! Přednáška jeho na Žofínském ostrově 10. dubna 1893 (1893)

Čeho se anarchista přece bál! (1894)

K výroční památce úmrtí Václava Kosmáka (1899)

Škola sv. Václava (1906)

XIII. pouť pražských a IV. Společná pouť pražských a jihočeských mužů na Svatou Horu dne 23. května 1909 (1909)

7.6. Kalendáře

Petra Kopřivy Kalendář pro živé a mrtvé duše (1877–1895)

Poutník (1882–1884) (Vycházel v letech 1868–1948.)

7.7. Periodika

Čech (1877–1878; 1882–1913) (Čech vycházel v letech 1870–1935.)

Kříž: časopis českého lidu katolického (1894–1914) (Kříž vycházel až do roku 1942.)

Maria (1894–1914) (Časopis vycházel až do roku 1942.)

Obrana víry (1884–1893) (Obrana víry vycházela do roku 1901.)

Vychovatel (1885–?) (Vycházel do roku 1935.)

8. Použitá literatura

8.1. Prameny

Čech. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1904–1905.

KOPAL, Petr. *Apostati. Obrazy ze života kněžského i světského*. 1. vyd. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1900–1901.

KOPAL, Petr. *Apoštol trhanů*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1909.

KOPAL, Petr. *Autobiografie*. 1. vyd. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1919.

KOPAL, Petr. *Blahoslavená Johana z Arku, panna orleánská*. Překlad z francouzského originálu. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna G. Francl, 1910.

KOPAL, Petr. *Chudý boháč*. Dědictví maličkých. 1. vyd. Hradec Králové: tisk Ladislava Pospíšila, 1875.

KOPAL, Petr. *Farář z Černodola*. 1. vyd. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1897.

KOPAL, Petr. *Mirolavín aneb rozluštění otázky sociální*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1903.

KOPAL, Petr. *Pražské obrázky*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1900.

KOPAL, Petr. *Spisy Petra Kopala. [Díl] 1*. Předmluvu napsal J. Š. Baar. 1. vyd. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1902.

KOPAL, Petr. *Z města do vsi: Z milostpaní panímáma*. Ludmila. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1898.

KOPAL, Petr. *Služka*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna G. Francl, 1911.

KOPAL, Petr. *Z mého života*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1894.

Kronika městyse Držkova III., 1926.

Kříž: časopis českého lidu katolického. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1900–1909.

Maria. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1900–1909.

Matrika farnosti kostela farnosti sv. Petr a Pavla na Vyšehradě VYŠ Z7, 2. 1. 1889–17. 12. 1917.

Osobní korespondence s Jindřichem Šimonem Baarem z let 1901–1908.

8.2. Sekundární literatura

BAAR, Jindřich Šimon. *Poslední povídky, vzpomínky a řeči*. Praha: Novina, 1933. 281 s.

Čech. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, 1917.

KEJŘOVÁ, V. *Karlach Mikuláš, Dr.* [online]. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2010 [Citováno 19. 1. 2012.]. <<http://www.ahmp.cz/page/docs/AP-506-Karlach.pdf>>.

Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. [Díl] 2, H–J. Redigoval Vladimír Forst. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. 589 s. ISBN 80-200-0345-2.

NOVÁK, A. *Přehledné dějiny literatury české*. Reprint 4. vyd. Brno: Atlantis, 1995. 1804 s. ISBN 80-7108-105-1.

Petr Kopal. *Několik lístků k jeho 75. narozeninám a k jubileu 50letého kněžství*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1909.

Petr Kopal. *Věstník katolického duchovenstva*, 1917, roč. 12, č. 10, s. 148–149. Vycházel 2x měsíčně v letech 1900–1921.

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*. 1. vyd. Praha: TORST, 1998. 801 s. ISBN 80-7215-059-6.

TICHÝ, B. P. Petr Kopal-Kopřiva (1834–1917). In *Fontes Nissae*. Sv. XI/2010. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2010. s. 225–245. ISBN 978-80-7372-706-2.

SCHEYBAL, J. V.; SCHEYBALOVÁ, J. *Lidová kultura severních Čech*. 1. vyd. Liberec: Nakladatelství RK, 2006. 103 s. ISBN 80-903033-6-6.

Vlast'. Časopis pro poučení a zábavu. Roč. 15., č. 4. Praha: Družstvo Vlast', 1898. Vycházel 1x měsíčně v letech 1884–1941.

Vlast'. Časopis pro poučení a zábavu. Roč. 18, č. 3. Praha: Družstvo Vlast', 1901. Vycházel 1x měsíčně v letech 1884–1941.

9. Seznam příloh

Příloha 1: Kostel sv. Bartoloměje v Držkově kolem roku 1905.

Příloha 2: Rodný dům Petra Kopala.

Příloha 3: Kostel sv. Martina v Kozlech u Bíliny.

Příloha 4: Fara v Kozlech u Bíliny.

Příloha 5: Místo bydliště Petra Kopala na Vyšehradě.

Příloha 6: Kostel sv. Petra a Pavla na Vyšehradě.

Příloha 7: Hrob Petra Kopala na Vyšehradě po sejmutí desky nového majitele.

Příloha 8: Petr Kopal. Podobizna z roku 1905.

10. Přílohy

Příloha 1: Kostel sv. Bartoloměje v Držkově kolem roku 1905.
(Soukromá sbírka J. H.)

Příloha 2: Rodný dům Petra Kópala. Držkov č. p. 76. Vpravo
dole detailní pohled. (Soukromá sbírka J. H.)

Příloha 3: Kostel sv. Martina v Kozlech u Bíliny.
Petr Kopal zde působil v letech 1871–1882.
Foto: Štěpán Pospíšil, 2011.

Příloha 4: Fara v Kozlech u Bíliny. Foto: Štěpán Pospíšil, 2011.

Příloha 5: Na místě tohoto domu stávala původní vyšehradská vikárka, bydliště Petra Kopala.
Foto: Jiří Kovanic, 2009.

Příloha 6: Kostel sv. Petra a Pavla na Vyšehradě.
Foto: Jiří Kovanic, 2009.

Příloha 7: Hrob Petra Kopala na Vyšehradě po sejmutí desky nového majitele.
Dole detail původního náhrobku. Foto: Jiří Kovanic, 2009.

Příloha 8: Petr Kopal. Podobizna z roku 1905. (Vlastnictví rodiny autorky.)
Foto: Milan Bajer, 2012.